

લેખક :

બ્રાહ્મ્યાન વાચસ્પતિ જૈનાચાર્ય
શ્રીમદ્વિજયતીન્દ્રસૂરીશ્વર અરજોદ્ધાસક
મુનિ જયન્તવિજય 'મધુકર'

પ્રકાશક :

શ્રી શાન્તેન્દ્રસૂરિ સાહિત્ય પ્રકાશન મંદિર
રતનપોળ, હાથીખાના
અમદાવાદ

વીર સંં ૨૪૯૧
શ્રીરાજેન્દ્રસૂરિ સંં ૫૬
વિક્રમ સંં ૨૦૨૨

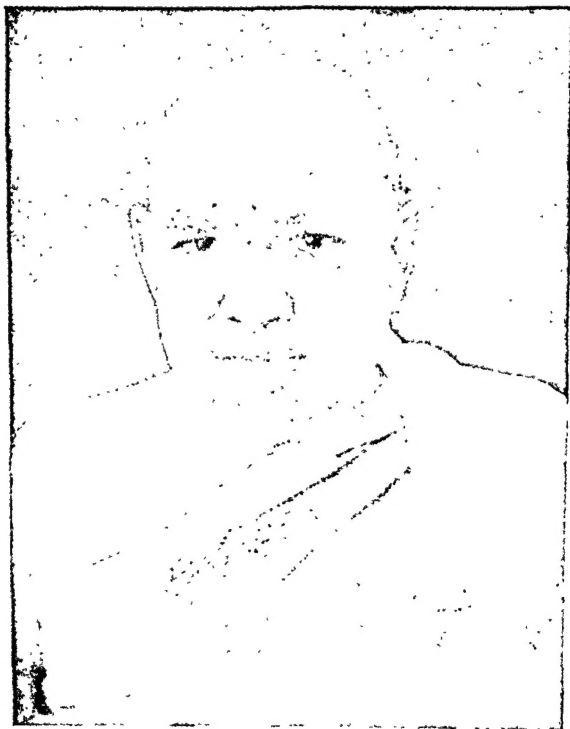
કિંમત : રૂ=૫૦ પેંચા

મુદ્રક :

મણિલાલ જગનલાલ શાહ
નવપ્રજ્ઞાન પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ, ધીર્મરા
અમદાવાદ

व्याख्यान वाचस्पति जैनाचार्यदेव

श्रीमद्विजय वतीन्द्रसूरीधरजी महाशय

समर्पण...

सन्मति सद्देशवाहुक

सौम्यभूति

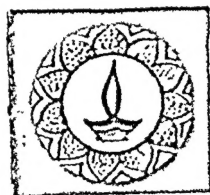
प्रणण प्रलावक

परमोपकारी पूज्य गुरुदेव लगवंत

श्रीमद्विजययतीन्द्रसूरीवरुणसाहाराजने

चरणपदपङ्कजमधुप

‘नयन्ता’

કિંહા અધ્યારથી પરમ તેજ તું સર્જી જા.

લેખક તરફથી

મંત્ર.

નામ સાંભળતાં જ સહુને ગમી જાય,
પરંતુ પૃથ્વીના પટાંગણમાં મંત્રો અનેક છે, અનેક જાનના
છે, એના ઇચ્છુકો પણ અનેક અને જુદાજુદા સ્વભાવના.

લક્ષ્મી અને સરસ્વતીને સાધવાના મંત્રો,

વશીકરણ અને સ્થિરીકરણના મંત્રો,

મારણ અને ઉચ્ચાટનના મંત્રો,

પૈરીને વશ કરવાના મંત્રો,

અગ્નિને શાંત કરવાના મંત્રો,

ગજરાજ અને વનરાજના લયનિવારક મંત્રો,

અનેક મંત્રો છતાં બધાય અન્યના ઉપર અસર કરનાર,
સ્વયંને એ મંત્રથી શક્ય સિદ્ધિની સંભાવના ઓછી.

મંત્ર જીવનનું ઊર્ધ્વાકરણ કરનાર હોવો જોઈએ.

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં એનો ચિતાર બતાવવાનો પ્રયત્ન કરાયો
છે. મન, વચન અને કાયા ત્રણેની ઐક્યતાથી આ મંત્રોને જીવનની
સાથે જોડી દેવામાં આવે તો અપૂર્વ આનંદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

અનુભવ, ચિંતન. મનન, વાંચન અને શ્રવણના પરિપાક
રૂપે આ સંકલ્પના થઈ શકી છે.

જીવન જીવનાર ધણા મળે છે, જીવી જાણનાર ઓછા મળે
છે. કેવી રીતે જીવવું? એના જવાબ માટે જ આ 'જીવન મંત્ર'
દરેકના સામે છે. એનાં પૃષ્ઠે ઓછીને વાંચન મનન કરી લેવાનું
સહુને નિવેદન છે.

પ્રદાશનને પ્રદાશિત કરવામાં ઉદારતા દાખવનાર મહાનુ-
ભાવોને ધન્યવાદ સાથે લવિષ્યમાં આવી ઉદારતા દાખવવાની
ભલામણ છે.

શ્રી રાજેન્દ્રશ્રી જ્ઞાન મંદિર

રતનપોળ, હાથીખાના

અમદાવાદ.

નૂતન વર્ષારંભ, ૨૦૨૨

લેખક

થોડુંક

એક અંગ્રેજ લેખકે સાચું જ કહ્યું છે કે,

" The thoughts of a philosopher come from the mind but those of a saint come from the mind and heart both. " અર્થાત્ તત્ત્વ-વેત્તાના વિચારો એના ચિત્તનો પરિપાક છે, જ્યારે સંતના વિચારો ચિત્ત અને હૃદય બંનેનો પરિપાક હોઈ એમાં સાધનાના અપૂર્વ અનુભવનું છવનરસાયણ મિશ્રિત હોય છે.

સંતનું છવન સાધનામય હોય છે અને એથી એમની ખોલીમાં કે વાણીમાં અનુભવમય સત્યનો રણદો હોય છે જે જાનીમાં ઝોઝો જેવા મળે છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક છવનમંત્ર ભારતીય સાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ અને જ્ઞાતાં બહુ કંઈ સાધ્ય એવી મુલાત્મક શૈલીમાં રાખાએલ છે. સાગર જેવા મદન છવનરસ્યોને ઝાકળ જેવા ચિન્દ્રમાં સમાવીને ભાષાની વિશદતા અશેષ રાખવાની સર્જનકળા આવી મદદ અંશે આપણે વ્યક્ત અપેક્ષી નેહજો છીએ.

છવનને ઊન્નત બનાવે, મહિનનાને નાંટ કહે, ધર્મચિમુખને ધર્મોન્નિમુખ બનાવે, નિરાશાને આશામાં બદલી નાખે અને અજ્ઞને જ્ઞાનનાં કિરણો અર્ધે એવા સુભાષિતા જેવાં આ મહાકવિએનો પમરાટ અવગમ્ય જૈન અને જૈનતર વાચકને, કશુંક નુપવેય વંચિવાને સંતોષ અર્પશે.

આવાં પુસ્તકો જૈન સમાજને અને ખરું કહીએ તો
જગતને સુપથે દોરવા માર્ગદર્શકનું કાર્ય કરતાં હોય છે-
છઠ્ઠીએ પૂ. મહારાજ સાહેબની આવી કલમપ્રસાદી વધુ ને
વધુ મળતી રહે.

આમુખ સામાન્યતઃ લેખક કરતાં વયે કે જ્ઞાને વૃદ્ધ હોય
એવી વિદ્વાન વ્યક્તિ લખે છે પણ આહીં કમ બિલટો થયો છે.
પૂ. મહારાજ અને રીતે મારા કરતાં આગળ છે.

જૈન સમાજનું આ એક સુંદર સર્જન છે ને એનો
ફેલાવો પ્રત્યેક જૈનના ઘરમાં થાય એ જ હરજી.

૧૧, મુલાપનગર
અમદાવાદ-૪

શાંતિ ના. શાહ (સત્યમ)
ખી. એ. (ઓનર્સ)

હવન મંત્રોનો ન્વપ

આ પુસ્તકના પ્રવેશકમાં માત્ર જે જ મુદ્દા ચર્ચવાના છે:

૧ કેવો યોગાનુયોગ.

૨ હવનમંત્રોનો ન્વપ.

મારી ઉંમર આશરે દશેક વર્ષની હશે ત્યારે આ પુસ્તકના યોગજ્ઞ જેમને પોતાના પ્રગુરૂ એટલે લોક ભાષામાં પિતામહ માને છે તે શ્રી રાજેન્દ્રસુરિજી મારા ગામ વલભીપુર-વળા-પધારેલા. તેમનું આગ્તનઆહુ સંસ્થાન અત્યારે પણ મને પ્રત્યક્ષવત્ ભાસે છે. માનું છું કે તેઓશ્રી શ્રીશત્રુજય તીર્થ યાત્રાર્થે જતા હોય કે ત્યાંથી પાછા ફરતા હોય ત્યારે વળા આવેલા. જે ચિત્ર તેમનું તેમના પ્રતિગિંજમાં છે તે જ મેં નન્દરાનજર બેઝોલુ અને તે મનમાં એવું ચોંટી ગયું કે આપારે પણ તેમને હું પ્રત્યક્ષ કરી શકું છું.

આ પછી આશરે વિક્રમ સં. ૧૯૭૫ માં શ્રીમદ્ રાજેન્દ્ર-સુરિજીએ યોગેલા અભિધાનરાજેન્દ્ર નામના મહાકાય દોરાના સંશોધન માટે રતનામ (મ. પ્ર.) જર્ઝને રહેવાનો મારે પ્રસંગ આવ્યો. ત્યારે સુરિજી પોતે નિર્વાણ પામેલા. બે કે મારી પ્રળય ઇચ્છા હોવા છતાં પણ કાળગતિ સમજે મને કાર્ય અંગે પ્રતિજ્ઞાતા યવાથી એ કામ મારાથી જતી શક્યું નહિ. આ રીતે મારા નાનપણના શ્રી સુરિજી સાથેના સંપર્કના અનુસંધાનમાં કેમ જનજે રતનામનો પ્રસંગ ન જાન્યો હોય! અને ત્યાર પછી આ વર્ષમાં જ સુરિજીના પ્રણિય મુનિ શ્રી જયન્તવિજયજી સાથે મારે સંપર્ક થયો. આ બંને દેવો યોગાનુયોગ ?

વાત એમ જતી કે મને મારા કામકાજની આડે થોડી મજા નવરાશ મળતી નથી. છતાં પં. શ્રીદત્તસુખભાઈ, પં.

ધીઅંગાલાલસાઈ તથા રતિલાલસાઈ દેસાઈની મજબૂત પ્રેરણાને લીધે મુનિશ્રીન્યન્તવિજયછત્રે અભ્યાસ કરાવવાનું માથે લીધું. મને ખરેખર લાગ્યું કે મુનિશ્રી વિનયી, વિદ્વાન! વિશેષ ખપી અને સરળ પ્રકૃતિ છે એથી જ ખાસ કરીને એ દિવસ અધ્યાપનની જવાબદારી વહેરી. અને ઉપાસકોએ મને પૂરી સગવડ કરી આપી. આમ શ્રીરાજેન્દ્રસૂરિજી સાથે મારો નો ધર્મતંતુ સંધાયો હતો તે આજે ફરી સંધાઈને દઢ થાય છે.

મુનિશ્રી જ્ઞાનપ્રાપ્તિ સાથે પોતાના યુગાનુરૂપ સુંદર વિચારોને શ્રી રાજેન્દ્રસૂરિજ્ઞાન મંદિરમાં મૂકેલ પાટિયા ઉપર સરળ લાપામા લખીને લોકોને જાગૃત કરવાનો પ્રયત્ન પણ કરતા રહે છે.

પ્રસ્તુત 'હવન મંત્ર' પુસ્તક એ સુવિચારોનું સંકલન છે. ખરેખર આ 'હવન મંત્ર' પુસ્તક મને તો મંત્રની પેઠે લાખ લાખ વાર વાંચ કરવા જેવું લાગ્યું.

યોજકે હવનમંત્રોના મનોહર શબ્દ સાથિયા પાને પાને પૂરેલા છે. તમામ સાધિવાનો એક જ પ્યની છે કે વર્તમાન-કાળમાં હવનને ઉન્નત કરવા પ્રયાસ કરશો તો ભવિષ્યકાળમાં હવન આપોઆપ ઉન્નત થઈ શકશે.

સમજ્યાનું એ છે કે એક સરખો વિચાર લુહી લુહી રીતે વારંવાર જનાવવામાં આવે. લુહા લુહા શબ્દો દ્વારા બહેન કરવામાં આવે, ગદ્ય યા પદ્ય દ્વારા, સચિત્ર યા વિવિધ ચિત્રો દ્વારા, તે વખત જતાં વાંચનારના જાગૃત મન ઉપર અસર કરી વાંચ છે. આ વાન ચિત્તશાસ્ત્રનો અભ્યાસી જરાજર સમજી શકે છે. અનુભવી, વિવેકી એવા આપણા સંતપુરુષો સમાજના અબ્યુદય માટે કે વ્યક્તિના શ્રેય માટે ખૂબ ખૂબ આવા પ્રયાસો કરી ગયા છે.

ઉપનિષદો, મહાભારત, પુરાણો જુઓ, જૈન આગમો કે
ખ્રીસ્ત ગ્રન્થો દેખો, ગ્રીક ધર્મના પિટકો જુઓ, પાર્શ્વજીવ કે
કુરાન સુદ્ધાં જુઓ, ભજનો, સુભાષિતો કે મૂકતો જુઓ તો
સૌ કોઈને એમાં સ્પષ્ટ જણાશે કે 'મમત્વ છોડી દો,
વ્યાપક બ્રહ્મ સ્વરૂપ બનો, રાગ દ્વેષનો ત્યાગ કરો, વ્યાપક
સમતા કે પ્રેમ રાખો, આ જનની એક જ વાત કહેવાયેલી છે.

ચિત્તશાસ્ત્રનો નિયમ પુસ્તકના પ્રયોજક મુનિજી જ્ઞાણતા
હોય કે ન જ્ઞાણતા હોય પણ તેમણે એ નિયમને અનુસરીને જ
પોતાનું વક્તવ્ય બતાવેલ છે.

'જીવન મંત્ર' જ નામ કેમ રાખ્યું? મને લાગે છે કે
શરૂ શરૂમાં 'જીવનની કળા', જીવનની ગાડી, જીવન
અમૃત યા ઝેર, રહેશે અમર આ જીવન ગ્રન્થ, જીવનનું
માધુર્ય, જીવન વિકાસ; એ તમામ મથાળાઓમાં 'જીવન'
શબ્દ મૂક્યું સ્થાને છે એથી જ પુસ્તકનું નામ 'જીવન મંત્ર'
તદ્વત વ્યાજળી છે. આ પછી જ્ઞાન દીપ, લક્ષ્ય અને
સિદ્ધિ, ક્ષમાધારકનું મહત્ત્વ, દષ્ટા કોણ?, મર્યાદામાં
રહેા, ધર્મનું કળ, સિદ્ધિ મળે કેવી રીતે? વ્યવહાર
શુદ્ધિ અનેક સુંદર મથાળાં નીચે ડુંકાણમાં મંત્રની પેઠે વારંવાર
જપવા જેવું, દત્તચિત્તે મનન કરવા જેવું વાચન મોજડે પીરસેલ છે.

વાંચક મંત્રની પેઠે દત્તચિત્તથી સ્પષ્ટ ઉચ્ચારણ સાથે
રાચિતાની રીતે એક એક મથાળાનો લાખ લાખ વાર જપ
કરતો રહે અને મથાળા નીચે આપેલ જોધનો પણ એ જ
સંખ્યામાં જપ કરતો રહે તો જીવનમાં ઉપયોગી સંશોધન
જરૂર થવાનું.

આત્માર્થી કે સુખાર્થી મનુષ્ય મંત્રવાન આ પુસ્તકનો
જોધ વચનનો જપ કરશે તો આત્માર્થને કે સુખાર્થને
જરૂર પામવાનો.

વ્યક્તિના પ્રત્યક્ષ જીવનમાં કે સમાજના પ્રત્યક્ષ વ્યવહારમાં સરળતા, સંતોષ, સુખ, સમાધાન સંપાદવવા માટે આ નિઃસ્પૃહ મુનિનો આ પ્રયાસ છે.

પ્રત્યક્ષ જીવનમાં સરળતા, સંતોષ, સમાધાન આદિ મળી જાય તો પરલોકમાં તો તે આપોઆપ મળી જવાનાં, પરંતુ પ્રત્યક્ષ જીવન તરફ જોઈતો ધ્યાન કેન્દ્રિત રહી જવાય તો આ લોક તો જાય જ અને પરલોક પણ અગત્યો સમજવો.

આ બધાં મંત્ર વચનો ‘હિ પર લોક હિતાય’ પ્રબોધિતાં છે. એ દયારેય ન બૂઝવું જોઈએ.

પુસ્તકમાં ‘ત્રેયો માર્ગ અને શ્રેયો માર્ગ’ આ મથાળું ૨૬ મેં પાને આવે છે અને ફરી પાછું તે જ મથાળું ૪૨ મેં પાને આવે છે. પરંતુ ચિત્ત યોગદે બંને મથાળાં નીચે આપેલાં મુવચનો જુદી જુદી ભંગીનાં છે એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.

પુસ્તકની ખાસ વિશેષતા તો એ છે કે એ સદાકાળ ચાલી શકે એવું છે, હમણાં વીશમી સદી છે પણ ભણે ન વીશમી સદી હોય કે પચાસમી સદી હોય તો પણ આ મથાળાંને અને આ મુવચનોને કદી બદલવાની જરૂર રહે તેમ નથી.

વર્તમાનમાં આપણો દેશ જે કટોકટીમાંથી પસાર થઈ રહ્યો છે તે જોતાં ખાસ કરીને પુસ્તકમાં આપેલાં નીચેનાં મથાળાં અને તેના મુવચનોનો વિશેષ જાપ કરવા જોવો છે. કષ્ટમાં કસોટી તાપથી તેજ, પ્રમાદથી બચો, પ્રત્યેક ક્ષણનો ઉપયોગ કરો, અનિયમિતતા જ બિમારી છે.

હમણાં આપણા રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ કહેલ છે કે—

‘આપણે જે ઉપદેશ આપના હોઈએ તેનું પ્રતિબિંબ (આપણામાં અને) સમાજ વ્યવસ્થામાં પણ પડવું જોઈએ અને (આપણો વ્યવહાર કે) સમાજનો વ્યવહાર પણ કાઈ રીતે ફાંની ન હોવો જોઈએ.’

પ્રસ્તુત પુસ્તકના વાંચનાર, વિચારનાર, જાપનાર, રાષ્ટ્ર-પતિષ્ઠના વચનને સમજશે તો તેઓએ કચ્છ પુસ્તકનો પાઠ, જાપ કે વાંચન જરૂર સફળ લેખાશે અને સાથે પુસ્તકના ખર્ચાજકનો અમ પણ સાર્થક થશે.

મિચ્છામિ દુક્ષ્ટમ્ ।

૧૨/૫, ભારતીનિવાસ
સોસાયટી
અમદાવાદ નં. ૫
તા. ૨૨-૧૦-૬૫

}

• — જ્યેષ્ઠરાસ દોશી

જીવનસિદ્ધિ

પ્રાચીન કથાસાહિત્યમાંથી, જીવનમાં મંત્ર કેવો અને કેટલો ભાગ ભજવે છે તેની દષ્ટીકરતા આપણને જાણવા મળે છે. એ દષ્ટીકરતા અસંભવને સંભવ અને અશક્યને શક્ય બનાવતી ચમત્કારભરી બતાવવામાં આવે છે.

પરંતુ આ પુસ્તકમાં એ પ્રકારના મંત્રો નથી જે આકસ્મિક ચમત્કાર કરી બતાવે. આ મંત્રોનો સંબંધ છે જીવનવડતર સાથે, જે માનવીને સદૃઢ સુખની પ્રાપ્તિ કરાવે.

ચમત્કારવાળા મંત્રો તો વશીકરણ, મારણ, ઉચ્ચાટન વગેરે કૃત્યોવાળા હોતાં વાસનાને પોષનારા પણ ગણાય, જ્યારે આ વચનક્રમ—મંત્રો જીવનમાં લાગેલા મેલને ધોવાનો જોધ આપનારા છે. કળાદેશની દૃષ્ટિએ જાનેમાં તદ્દાવત હોવા છતાં અશક્યને શક્ય બનાવવારૂપ ભાવનામાં જન્મે એકમાર્ગી છે.

મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજી “મધુકર” શ્રીએ આ મંત્રોમાં દોષને સમાજને આધાર બનાવ્યા છે તો દોષમાં ધર્મનો આશરો લીધો છે. દોષને રાષ્ટ્રનો સલાહ આપ્યો છે તો દોષને વ્યવહારના પાટલે ખુલ્લા મેદાનમાં બેસાડ્યા છે. દોષને દવિતાની સરાળે ચલાવ્યા છે તો દોષને લક્ષિતા વાતાવરણમાં હુબકી દેવાવી છે. આગ વિવિધ વિષયોના પ્રવાહો તેમજે સ્વાનુભવશીલ સાધુજીવનની ગંગોત્રીમાં વહેતા દર્શો છે. ગમે તે રુચિનો માનવી તે તે પ્રવાહોના ઘાટ પર બેસી આ મંત્રોનું પારાયણ કરી સિદ્ધિ મેળવે એવો રાજયોગનો રાજ-માર્ગ બતાવ્યો છે.

માત્ર પારાયણથી સિદ્ધિ મળતી નથી. એ માટે તો આચરણનો કઠોર પંથ કાપવો પડે છે. મનને વળ આપી વળગેલા કપાયોનો મેલ નીચોવી નાખવો પડે.

મનને સમજાવવું કે વાળવું એ સહેલું વાત નથી. અર્જુન જેવા ગુણકેશને પણ મનની ચંચળતા વિશે મુંઝવણ થતાં શ્રીકૃષ્ણને પૂછવું પડ્યું કે—

चखले हि मनः कृष्ण ।

प्रमाथि बलवद् दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये

चायोरिव सुदुर्करम् ॥ (૬-૩૪)

હે કૃષ્ણ ! મન ચંચળ છે. પ્રમથન સ્વભાવવાળું છે. તે ખૂબ દૃઢ અને બળવાન છે. આથી તેને વશમાં કરવું એ વાયુની જેમ અતિ દુષ્કર છે એમ હું માનું છું.

ખરેખર, મનના રાજતંત્ર ઉપર કેટલાયે અનધિકારીઓ ખુરસી પચાવી લઈ બેસી છે. એણે આખાં માનસપ્રદેશ ઉપર ઇન્દ્રિયોના ઘોડાને બેસાડી રીતે દોડાવી દીધા, હુંકી ભાવનાઓને કચડી નાખવા એણે વાસનાઓનાં નળ નૃત્યો સર્જ્યાં છે. મમતાના અલિસાર પાશમાં પણ એણે જકડી દીધા છે.

આવી ગુણાભીમાંથી બચાવી લેવા સાધુપુરુષો આવા મંત્રો આપણને કાનમાં ફૂટે છે અને એ દ્વારા મનને વાળવાની પ્રક્રિયાને જે શક્ય બનાવે છે તેનું જીવન નિષ્કંટક રાજમાર્ગે સિદ્ધિ મેળવી શકે છે.

શ્રી. આનંદધનજીએ સાચું જ કહ્યું છે કે,

“ મન સાધ્યું તેણે સધળું સાધ્યું,

એક વાત નહીં બોલી;

એમ કહે સાધુ' તે નવિ માનું,
એક હી વાન છે મોટી.

હો કુંથુ જિન મનહું કિમ હીન જાળે. "

મનઝળ છે, જેણે મનને વશમાં કર્યું છે એણે બધું સાધી લીધું છે. પણ જે એમ કહે કે "મેં મનને સાધ્યું છે. એ વાત માની શકાય એવી નથી.

એ જ અનુભવી સંતપુરુષે તો ત્યાં સુધી કહી દીધું છે કે—

"મેં જન્યું એ લિંગ નપુંસક,

સકલ મરદને કંઠે;

બીજી વાતે સમરથ છે નર,

એકને કોઈ ન ઝેલે ।

હો કુંથુ જિન મનહું કિમ હીન જાળે. "

એ મન નપુંસક લિંગો છે છતાં મહાસમર્થ પુરુષોને પણ દસાવી મૂકે છે. પુરુષ બીજી રીતે સમર્થ છે પણ મનને નિગ્રહ કરવાનું કાર્ય મુશ્કેલ છે.

સ્વપ્ન છે કે, સાધુપુરુષો આપણને વારંવાર મનનો નિગ્રહ કરવા ચેતવણીના મૂર સંભળાવે છે, પછી તે કવિતામાં હોય કે ગદ્યમાં હોય, ઉપદેશમાં હોય કે નાટક દ્વારા હોય કે પછી આવાં વચન કુમુદો દ્વારા હોય.

તો આપણે આવાં ઉપદેશ વચનો સાંભળી મનને વશમાં કરવાનો પ્રયત્ન કરીશું તો યવનમાં કોઈ સિદ્ધિને વશી શકીશું એમાં સંદેહ નથી.

સા. ૬૦ ભારતીય
સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર,
નવરંગપુરા
અમદાવાદ-૯
સં. ૨૦૨૧, દીપાવલી

અંબાલાલ પ્રેમચંદ શાહ

અમારી પરખ

ગ્રીષ્મનો તાપ, લાંબો પંથ.

રસ્તે આવળ કરનારા યાત્રીઓને પંથ આકરે ન લાગે
એ માટે પુણ્યાત્માઓ ઠેર ઠેર પાણીની પરખો ખેસાડે અને જતા
આવતાના હૃદયને હંડક પહોંચાડે.

સંસારનો લાંબો પંથ, આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિનો
તાપ. તેમાં અકળાયેલા માટે સાહિત્યકારે પોતાની પરખો
માંડીને ખેડેલા છે.

અમારી આ પરખથી અમે સાહિત્યનું પાન પાકેલને
કરાવતા આત્મા છીએ. અને અમારાં પ્રકાશનોને સારા એવો
આવકાર મળ્યો છે.

પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં સાક્ષર વિદ્વદ્વર પં. શ્રી એચરદાસ
દોશીએ 'જીવન મંત્રોનો ગ્રંથ' પં. શ્રી અંગાલાલભાઈએ
'જીવનસિદ્ધિ' અને રતેદી શાંતિભાર્ગીએ 'ચોકુંક' લખી આપેલ
છે તે બદલ તેમનો હૃદયથી આભાર માનીએ છીએ.

અમારા આ પ્રકાશનને પ્રકાશિત કરવા માટે જે બાબુદાએ
સહકાર આપ્યો છે તેમનાં નામો પ્રકાશિત કરવાની અમારી
પ્રગળ ઇચ્છા હોવા છતાં તેમણે પોતાનાં નામ પ્રકાશિત કરવાની
ના પાછી છે તે બદલ તેમનો ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

સાથે જ આશા રાખીએ છીએ કે અમારા આ ક્રમિક
પ્રયાસને પાકો વધાવી લેશે. વલ્લભતેન્દ્ર !

રતનપોળ દાથીબાના
અમદાવાદ
ત્રીપાવણી ૨૦૨૧

નરપત આર. બસુ
અ. શ્રી રાજેન્દ્રચરિ સાહિત્ય
પ્રકાશન મંદિર

જય વીયરાય

જીવન મંત્ર

:લેખક:

શ્રીમદ્દિગ્વિજયતીન્દ્ર સૂરિ શિષ્ય
મુનિ જયન્તવિજય
“મધુકર”

હવન મંત્ર

હવનની કલા

એક વિનાની ગાડીની કેઈ કીમત નથી. પાટા વિના આગગાડીને ચાલવાનું સંભવિત નથી અને બંધન વિના પાગલ હાથીને સ્થિર રાખવો દુઃશક્ય છે. ગરાબર, એ જ રીતે જ્ઞાનીઓના કથનાનુસાર નિયમ વિના હવનની કલા પ્રાપ્ત નહીં થાય. એવા હવનમાં કલા શોધવા જશો તો તમારી પાછળ બલા વળગશે. એનાથી બચો અને નિયમ-પૂર્વક રહો.

હવનની ગાડી

નિયમ અર્થાત્ બંધારણ વિના ભે વ્યાવહારિક કાર્યો પણ નથી થઈ શકતાં તો હવનની સફળતાનું કાર્ય અનિયમિતતાથી કેવી રીતે થઈ શકવાનું છે ? બે પાટા સિવાય ટ્રેન (ગાડી) નથી ચાલી શકતી તો જ્ઞાન અને ક્રિયાના બે પાટા સિવાય હવનની ગાડી પણ કદાપિ ન જ ચાલી શકે. નિયમપૂર્વક રહ્યા વિના હવનની ગાડી ક્યારેય આગળ ધપી શકતી નથી. એના માટે સન્માર્ગ-ગામીનું શરણ અને અનુસરણ જરૂરી છે.

જીવન મંત્ર

જીવન અમૃત યા ઝેર

જીવન અમૃત પણ છે અને ઝેર પણ. પરંતુ એનો ન્યાય તો જીવન વ્યતીત કરનારની યોગ્યતા પર નિર્ભર છે. જો પોતે ક્ષેત્ર, સંપત્તિ, મિલન-સાર વૃત્તિથી પ્રેમપૂર્વક જીવે છે તો જીવન અમૃત જેવું છે. અને તેથી વિપરીત ક્રેપ, ટંગા, અથવા તિરસ્કાર કરતો રહે છે તો એનું પોતાનું જીવન જ ઝેર જેવું બને છે. જ્ઞાનીઓનું કથન છે—અમૃતને ઝેર મત બનાવો ! અમૃતનો ઉપયોગ કરી અમરતાનો માર્ગ અપનાવી લો ! જીવન ધન્ય બની જશે તમારું.

રહેશે અમર જીવનઅન્ય

મનના મસ્તીપાત્રમાં બુદ્ધિની ક્યાડી ભરીને લાવની લેખિનીથી તમારા જીવનઅન્યને સંપૂર્ણ લખી નાખો. તમારું આ કાર્ય અનુષ્ઠાન હશે અને થશે. શરીર નહિ રહે અન્ય રહી જશે. જિંદા નહિ રહે પરંતુ જિંદાદિહી રહી જશે. જેવા લખી દેશો તમે તેવો થઈ જશે તમારો પરિચય ! સારો અને સન્માર્ગદર્શક હશે તો આદરણીય બનશે અને પ્રશંસનીય થશે. બાકું ય ચાલ્યું જશે પરંતુ આ જીવનનો અન્ય અમર રહેશે.

જીવન મંત્ર

જીવનનું માધુર્ય

ક્ષમાપના જીવનનું સ્વભર અસાધ્ય છે, જેમાં સંપૂર્ણપણે અવિચલતા રહેલી છે. ક્ષમાપના સાધનાની શ્રેષ્ઠ કૃતિ છે જેથી સાધક સાધ્યને સિદ્ધ કરી શકે છે. ક્ષમાપના પતિતોને પાવન કરનારી છે, જેથી પાવકતા દૂર થઈ જાય છે. ક્ષમાપના કર્મના કચરાને બાળનારી છે જેથી કર્મોને સદાને માટે વિદાય થવું પડે છે. ક્ષમાપના જીવનનું માધુર્ય છે જે અમૃતથી પણ અધિક મધુર છે. ક્ષમાપના પરમાત્મકૃપા સંજીવની છે, કેમ કે જેથી માનસિક રોગોનું શીઘ્ર શમન થાય છે. ક્ષમાપના અધિકારમાં દિવ્ય તથ્યોનિવૃત્ત છે જેના સહારે પૃથિક પોતાના પંથ ઉપર આવી શકે છે.

જીવનવિકાસ

જેટલું ધી ઝાંઝા ગોળ નાળો એટલો જ માલ (મિષ્ટાન્ન) મધુર અને પુષ્ટ બને છે. એમાં જેટલી હળુપ રહેશે, અસહીષણુની એમાં એટલી જ એછાપ રહેવાની. તમારું જીવન પણ એ માલ મિષ્ટાન્નથી ઊતરતું નથી ! જરા વિચાર તો કરો ! તમારા પોતાના જીવનમાં સંયમનું શુદ્ધ ધી ઝાંઝા મધુર વચનનો ગોળ જેટલો વધારો કરો એટલું જ તમારું જીવન પણ સુવર્ણીનું વિદ્યમિત થશે અને દરેકને આનંદપ્રદ બનશે.

જ્ઞાનદીપ

જ્ઞાનનો દીપક જેના હાથમાં હોય છે એ ક્યારેય ગોધાં ખાતો નથી, જેને તરવાનું જ્ઞાન હોય છે એ ડૂળતો નથી. સમય પર ડૂળતાને તારવાની શક્તિ ધરાવતો હોય છે. પરંતુ એ જ્ઞાન સમ્યગ્જ્ઞાન-આત્મજ્ઞાન હોવું જોઈએ, ભૌતિક-બહારનું જ્ઞાન નહિ.

વર્તમાન વિકટ છે, સંકટગ્રસ્ત છે અને વિપત્તિઓનાં વાદળ મંડરાચેલાં છે તેનું એક માત્ર કારણ છે આત્મજ્ઞાનનો અભાવ અને ભૌતિક જ્ઞાનનો પ્રભાવ.

લક્ષ્ય અને સિદ્ધિ

જે જાગ્રુ દેખે એ જાગ્રુ દુનિયા ભલા પાસાની ભાગીદાર હોય છે. જન્મે ડાળે બેસવું એને યાદ છે. એટલા માટે જ વ્યક્તિએ પોતાનું વિશુદ્ધ લક્ષ્ય બનાવી લેવું પરમ આવશ્યક છે. પછી કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં એને ચલિત થવાનો અવસર આવતો નથી. સાથે શરત એ છે કે વ્યક્તિએ પોતાને ધીર બનાવવો પડશે ગંભીરતાની સાથે નિશ્ચલ અને નિશ્ચલ પણ બનાવવો પડશે. સદનશીલ બનીને કર્તાવ્યપાથે આગળ વધવું પડશે. એમાં જ પ્રત્યેક કાર્યની સિદ્ધિ સમાયેલી છે.

સમાધારકનું મહત્વ

સમા દેવી અને માગવી એ બંને વીર પુરુષનાં લક્ષણ છે. અનુચિત કરનારે મોટો નથી. અનુચિતને સમુચિત કરનારે મોટો છે. સમુચિત કરનાર માટે સમાનું શસ્ત્ર પોતાના હાથમાં હોવું જ જોઈએ. દુર્ગાનો સમૂહ કેમ ન હોય; પરંતુ તેની વચ્ચે પણ જો સજ્જન સમાધારક એક પણ પહોંચી જાય તો તેને ચેરવિખેર કરી શકે છે.

દ્રષ્ટા કોણ ?

જ્ઞાનની આરાધના કરવાની ઇચ્છાવાળાઓએ જ્ઞાનીઓના ચરણોમાં નમી પડવું જોઈએ. ત્યાં સુધી જ્ઞાનીઓનું જાદુમાન કરવાનું શીળી હોવામાં આવતું નથી ત્યાં સુધી જ્ઞાનનું જાદુમાન થવું પણ અસંભવ છે અને પરિણામમાં જ્ઞાનાવરણીય કમોણનો દય પણ દુઃશક્ય છે. જ્ઞાનના પ્રદાશમાં પોતાને જોવું પણ સરળ નથી. દશ્યમાન પદાર્થોને જોવા માગથી દ્રષ્ટા કહી શકાય નહીં પરંતુ ખરા સ્વરૂપમાં પદાર્થસ્વરૂપના દ્રષ્ટા થતાં જ ખરા દ્રષ્ટા બનવાની સમતા પ્રાપ્ત થાય છે. જ્ઞાન સમ્યક્ હોય ત્યારે જ જ્ઞાતા અને દર્શનશુદ્ધિ હોય ત્યારે જ દ્રષ્ટા કહી શકાય.

હઠાચહ ખૂરી ખલા

હઠાચહ ખૂરી છે, આ જ તને પોતાના પંથથી વિચલિત કરી દેશે. આ હઠાચહ જ હુરાચહ અને કઠાચહનું સક્ષમી રૂપ લઈ લે છે ત્યારે તું તારું પોતાપણું જોઈ દઈશ, તારા વિચારો વિદૃત્ત બની જશે. આથી હઠાચહથી મોં વાળી લઈ સદાચહ, સત્યાચહને જ અપનાવ; ફલતઃ આચાર અને વિચાર બંનેમાં શુદ્ધિ આવશે અને તારો પંથ પ્રગસ્ત બની જશે.

કહેવા પહેલાં વિચારો

હું કોઈને કંઈ પણ કહેવા પહેલાં વિચારી લઉં છું કે, તે મારા કથનનો શો મતલબ કાઢશે. મને એ સમયે ભારે શરમ આવે છે ત્યારે હું કોઈપણ પ્રકારનું આવરણ નથી કરતો અને બીજાઓને સુધરવાને કહું છું. હું કોઈપણ પ્રકારનું નાનું સરખું તપ પણ નથી કરતો અને બીજાઓને તપસ્યા કરવાનો ઉપદેશ આપું છું. ત્યારે હું બીજાઓને વ્રત-પચ્ચક્રબાળ કરાવું છું ત્યારે શરમ જ નહીં પણ મારે તો લજ્જતવનત થઈ મોં ધુપાવવું જોઈએ.

દર્શન કેવું હોવું જોઈએ ?

આંખ છે છતાં ચક્ષુહીનતા જેમ કેમ આવે છે ? જો આંખનો ઉપયોગ સત્ય દર્શન માટે કરવામાં આવે તો સાર્થક છે અન્યથા બ્યર્થ છે. અસત્ય દર્શન ઉન્માર્ગે લઈ જાય છે, સત્યદર્શન સન્માર્ગનો પથિક જતાવે છે. દષ્ટિ જેવી સૃષ્ટિ દેખાય તો સમજવું કે, દષ્ટિમાં વિકાર છે. સૃષ્ટિ જેવી દષ્ટિ હોય તો સમજવું અજ્ઞાન છે અને જેવી હોવી જોઈએ તેવી દેખવી એ જ્ઞાની હોવાનું લક્ષણ છે.

શક્તિસંચય

જેતું મન રાહ તે રાહ, જેનો વચન પર ધાણૂ તે મંત્રી અને જેતું શરીર વશમાં અને સ્વસ્થ હોય તે સેનાધ્યક્ષ. જો નારાજ થઈ જાય તો તે રાહ નહીં, જો ઉટપટાંગ બોલે તો તે મંત્રી નહીં અને જે પોતાના શરીરને વશમાં ન રાખી શકે તો તે સેનાધ્યક્ષ નથી. વિરાગના પથ પર આગળ વધનાર પુણ્યવાનને મન, વચન અને ક્રિયાને સારી સ્થિતિમાં રાખવી જરૂરી છે. અને ત્યારે જ રાહ, મંત્રી તેમ જ સેનાધ્યક્ષ એ ત્રણેની શક્તિ એકલો મેળવીને નભાવી શકે.

હુવન મંત્ર

ધર્મનો સ્વભાવ

ધર્મ કદાચિ વ્યક્તિનું ચતન કરતા નથી. ધર્મનો સ્વભાવ છે કે, પડતાને ગત્રાવયો. જોણે ધર્મને અપનાવ્યો છે તેને ધર્મ પણ અપનાવે છે. ધર્મથી દૂર જવું એટલે જ દુઃખને આમંત્રણ આપવું. ભૂતકાળ, ભવિષ્યકાળ અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળમાં તે પોતાના સ્વરૂપમાં જ રહે છે; પોતાના સ્વભાવથી કદી વિચલિત નથી થતા. જ્યારે માનવ વિચલિત થાય છે ત્યારે જ તે પોતાની પ્રકૃતિ ગદ્ગદ છે અને પરિણામે દુઃખના ખાડામાં જઈ પડે છે. ધર્મ પોતાની પ્રકૃતિને કદાચિ નથી ગદ્ગદતો.

મહત્તાનું શિખર.

આ હાડકાનો માળો શું શું નથી કરતો ? આમાં જ ગંધીજી શક્તિઓ સમાયેલી છે. માનવની સંસેનસમાં જોશ છે, ગળ છે અને પુરુષાર્થની પ્રજાળતા છે. ત્યાં સુધી તે તેને કાર્યનું રૂપ નથી દેતો ત્યાં સુધી કંઈ જ નથી થઈ શકતું અને જ્યારે તે તેની આંતર કંઈક કરવા લાગે છે ત્યારે તે મહત્તાના શિખરને ચીડી જાય છે.

ધર્મનું શરણુ

હવનમાં જ્ઞાન પાયાનું કામ કરે છે. દર્શન દિવાકરૂપ હોય છે ને આશિષ ઉપરની છત ગને છે. આ પ્રકારે વિવિધ સંપત્તિ પછી અહિંઆ. સૂચ્યમ અને તપરૂપ ધર્મનું આચરણ કરનારે આત્મા મદાન ગને છે, શ્રેષ્ઠ કહેવાય છે. તેનામાં લોકચુંગદ જેવી અપૂર્વ આકર્ષણશક્તિ આવી જાય છે. પરિણામે સ્વર્ગના દેવતાઓ પણ દોડતા દોડતા આઠ્યા આવે છે. એ પવિત્ર આત્માની સેવા કરવી તે પાતાનું અદોલ્ભાગ્ય માને છે. આથી જ આ ધર્મનું આચરણ અને શરણુ લેવું એ હવનની પરમોન્નુષ્ઠ સાધના છે.

સુજ કોણ ?

આ રીતે વાતવાતમાં મોં શું ચડાવી દો છો ? વાત પૂછો. સમજો અગર સમજવા. પરંતુ તમારી આ હમજોરીને મોં ચડાવી ગમાણી ન કરો. મોં ચડાવી લેતાં વચાવૃદ્ધ સુજ પણ અજ્ઞાની શ્રેણિમાં જઈ બેસે છે. જળ ખુશીમાં રહેવું અને ગમી વાત કદી, ખૂટીને જાણવી જોઈએ. અન્યથા તમારી નિંદણી બ્યર્થ છે. એમ સમજજો.

ધર્મનો સ્વભાવ

ધર્મ કદાપિ વ્યક્તિનું પતન કરતો નથી. ધર્મનો સ્વભાવ છે કે, પડતાને ળગાવવો. જેણે ધર્મને અપનાવ્યો છે તેને ધર્મ પણ અપનાવે છે. ધર્મથી દૂર જવું એટલે જ દુઃખને આમંત્રણ આપવું. ભૂતકાળ, ભવિષ્યકાળ અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળમાં તે પોતાના સ્વરૂપમાં જ રહે છે; પોતાના સ્વભાવથી કદી વિચલિત નથી થતો. જ્યારે માનવ વિચલિત થાય છે ત્યારે જ તે પોતાની પ્રકૃતિ ગદલે છે અને પરિણામે દુઃખના ખાડામાં જઈ પડે છે. ધર્મ પોતાની પ્રકૃતિને કદાપિ નથી ગદલતો.

મહત્તાનું શિખર

આ હાડકાનો માળો શું શું નથી કરતો ? આમાં જ બધીયે શક્તિઓ સમાયેલી છે. માનવની નસેનસમાં જોશ છે, બળ છે અને પુરુષાર્થની પ્રબળતા છે. ત્યાં સુધી તે તેને કાર્યનું રૂપ નથી દેતો ત્યાં સુધી કંઈ જ નથી થઈ શકતું અને જ્યારે તે તેની સાથે કંઈક કરવા લાગે છે ત્યારે તે મહત્તાના શિખરને ચઢી જાય છે.

હવન મંત્ર

ધર્મનું શરણુ

હવનમાં જ્ઞાન ખાયાનું શ્રામ કરે છે. દર્શન દિવાલરૂપ હોય છે ને ચારિત્ર ઉપરની છત ગંને છે. આ પ્રકારે ત્રિવિધ સંપત્તિ પછી અદિંગ્રા, સંયમ અને તપરૂપ ધર્મનું આચરણ કરનારો આત્મા મહાન ગમે છે, શ્રેષ્ઠ કહેવાય છે. તેનામાં લોહચુંગદ જેવી અપૂર્વ આકર્ષણશક્તિ આવી જાય છે. પરિણામે સ્વર્ગના દેવતાઓ પણ દોડતા દોડતા આડ્યા આવે છે. એ પવિત્ર આત્માની સેવા કરવી તે ખાતાનું અદોભાગ્ય માને છે. આથી જ આ ધર્મનું આચરણ અને શરણુ લેવું એ હવનની પરમોત્કૃષ્ટ આધના છે.

સુજ કોણ ?

આ રીતે વાતચાતમાં મોં શું થાયવી દો છે ? વાત પૂછો. સમજો અગર સમજાવો. પરંતુ તમારી આ કમલેદીને મોં થાયવી અમણી ન કરો. મોં થાયવી લેતાં વચાવૃદ્ધ સુજ પણ અજ્ઞની શ્રેણિમાં જઈ બેસે છે. જૂઠાં જુઠીયાં રહેવું અને બધી વાત કરી, પૂછીને વાણવી લેઈ એ, અન્યથા તમારી વિનંતી અર્થ છે. એમ સમજાવો.

મૈત્રીભાવથી રહેા

જો તમને બધાં પ્રતિ ક્ષેત્ર હોય તો બધાં તમને આપશે. જો તમારા પ્રતિ કોઈના દિલમાં શેષ છે તો તેને કહેવા કરતાં પોતાનું જ અન્તર્નિરીક્ષણ કરો. તમે આફ હો તો તમારી સાથે કોણ દ્વેષ કરી શકે એમ છે? જો તમે યોગ્ય હો તો કોણ તમારો વિરોધ કરી શકે એમ છે? જો કોઈ વિરોધ કરે તો તમે તમારી જાતને સંભાળી લો. ત્યાં સુધી જે કોઈ પણ વિરોધ કરતો રહેશે તેને ત્યાં સુધી ચેન પણ પડશે નહીં. ચેનથી સૂચા અને ચેનથી રહેવા માટે યોગ્યતા અને મૈત્રીવૃત્તિની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ.

ધાખાંની નજીક ન જાઓ

જીવનનાં કાળાં ધાળાં અગર ડાઘની નજીક મન, વચન અગર કાયાને જવા ન દો. કાળાની નજીકનો સ્પર્શ પોતાને શામળા કરશે. જો મનથી સ્પર્શ કરશે તો મન અપવિત્ર થશે, શરીરથી કરશે તો તન વિકૃત થશે અને વચનથી કરશે તો વાણી દૂષિત થશે. આથી જ ગુણની ધેવલિમા જે તરફ દેખાય તે તરફ સ્પર્શ કરો અને પછી જુઓ, તમારા ડાઘ સંદેહ થતા રહે.

પોતાની શક્તિનું જ્ઞાન રાખો

જેને પોતાની યોગ્યતાનું જ્ઞાન નથી તેનું હવન નિર્વર્થક છે, જેને પોતાની શક્તિનું જ્ઞાન નથી તેને સમગ્ર હવન દુઃખમય વ્યતીત કરવું પડે છે. પોતાની યોગ્યતા જે સમગ્ર છે તેને પરમ શાંતિ મળે છે. યોગ્યતાના અભાવમાં કંઈ પણ કહ્યું હોય, ક્યું હોય, સીધું-સીધું હોય તો તે પરિણામકલેશ-વધક બની જશે અને પાછળથી દાતા અને આદક એ બંનેને પશ્ચાન્નાપ કરવો પડશે. શક્તિનું જ્ઞાન ન હોય અને શક્તિ માથે બાથ ભીડાય તો તે અશાંતિને વધારે છે. નેથી અંતરમાં દષ્ટિ નાખીને યોગ્યતા નિર્દાણો પછી જ હા બરો.

દષ્ટિ બદલીને જુઓ

તમે તમારાં ચરમા બદલીને પછી જુઓ. વિશ્વ અને વિશ્વગત પ્રાણીનો વ્યવહાર તમારો માટે કોઈ ને કોઈ પ્રકારે પ્રેરક બનતો જણાયો. સમગ્રથી રંજાણેલી તરુલબડકમાં તમે પંથ બૂલીને અનુચિત વચનવ્યવહાર અથવા માનસિક મિતન કરી દો છો એ દુઃખદારક જ નહીં પણ દુઃખદાયક બની જાય છે.

રાજમાર્ગે ચાલો

રસ્તો સીધી સડકનો લો, જેથી કોઈને
પૂછવાની જરૂર ન રહે. અન્યથા ભટકાર્થ
ગયા તો ખાડામાં ડોલરવું પડશે. ભટક્યા પછી
લક્ષિત સ્થાને પહોંચવું મુશ્કેલ થશે.

અર્ધદૂધને સમજવવો મુશ્કેલ છે

કાં તો પૂર્ણ વિદ્યાન આરો, જે સત્ય ખાતર
લટે, સત્ય સમજતાં પાતાની સરળ વૃત્તિથી તેને
અંગીકાર કરી લે. તદનુરૂપ પાતાનું સમગ્ર જીવન
પણુ જતાવી દે. અથવા મૂર્ખ આરો, જે કંઈ
જાણવા નથી પામતા અને તેથી તેને સત્ય વાત
સમજાવતાં તે અંગીકાર કરી જીવન સુધારી લે
છે પરંતુ તે અર્ધદૂધ કાચો પણુ નહીં અને
પાકો પણુ નહીં, એવું અન્ન જે રીતે રોગ પેદા
કરે છે તે જ રીતે અર્ધદૂધ સમગ્ર શકતો નથી
અને પાતાની ટપલી ને પાતાનો રોગ આલાપતો
રહે છે, જે શ્રાંતા અને વજ્રા જાને માટે અનિષ્ટકર
જાને છે.

ભવભીરુની યોગ્યતા

મીઞુને તાપ હાગતાં જ તે ખીગખી જાય છે. પન્થરને ગમે તેટલો ગરમ કરો પણ અંશ માત્ર દ્રવિત થઈ શકતા નથી. એ રીતે મીઞુ જેવા હૃદયવાળાને વીતરાગવાળી સ્પર્શતાં જ અસર કરી જાય છે. અને તે વિનીત બની જાય છે. પરંતુ પન્થર જેવા કહેાર હૃદયવાળાને અંબળાવનાર બહુ મોટો ને ચુંદર વક્તૃત્વકલાવાન કેમ ન મળી જાય છતાં તેનું હૃદય દ્રવિત થતું નથી. મીઞુ જેવા હૃદયવાળો ભવભીરુ હોય છે ને પન્થર જેવા હૃદયવાળો ભવાભિનંદી હોય છે.

કુપ્તમાં કસોટી

કુપ્તમાં જ માનવીની સફળતા અને વિફળતાનો અંદાજ કાઢી શકાય છે. સરળતા અને વકતાનું જ્ઞાન ધાય છે. કુપ્ત આવે ત્યારે મેહાન છોડીને નાસી જવું ન લેઈએ; પરંતુ તેને ધ્રમ. અને ઉત્સાહથી દૂર કરવું લેઈએ. માનવ એક છે ત્યારે તેની પાછળ કુપ્તો અનેક છે. છતાં પ્રત્યેક કુપ્ત દૂર કરતા જવું અને કુપ્ત વિનાનું હવન વીતાવવું લેઈએ.

ખીંચતાણુ ન કરો.

વાત અધિક શા માટે ખીંચો છે ? અધિક ખીંચવાથી તૂટી જશે અને તૂટ્યા પછી તે સાંધતાં ચે ગાંઠ રહી જશે, તે હરવાર ખટકતી રહેશે એ કારણે તેા માનો. જ્યારે જ્યારે વાતની ખીંચતાણુ થઈ છે ત્યારે ત્યારે સામે ભયંકર પરિણામ આવ્યું છે, જે અકથ્ય છે. સમયજ્ઞ અને સમજદાર થોડા શબ્દોમાં પતાવે છે. બેસમજ નિંદગી ભર પણ પતાવી શકતો નથી. ઉચિત ખીંચવું લાભદાયી છે, અનુચિત ખીંચવું ફલેશકારી છે.

તાપથી તેજ

ચંદનને જેટલું અધિક ઘસવામાં આવે તેટલી જ તેની સુગંધ વધુ ને વધુ ફેલાય છે. શેરડીને જેટલી મઠન કરવામાં આવે તેટલી તે વધુ રસ આવે છે અને સુવર્ણને જેટલું વધુ તપાવવામાં આવે તેટલું અધિક તેજવંત થાય છે; એ જ રીતે સત્યુદ્યોને જેટલાં અધિક કષ્ટ આવે તેટલા જ તેઓ અધિક શક્તિશાળી અને પ્રતિભાવાન થાય છે.

સ્થાયી શું છે ?

મારે નામ નહીં, કામ બેઈએ. નામનો તો નાશ થઈ જશે ને કામ સ્થાયી રહી શકશે. નામથી જે પ્રેરણા મળે છે તેનાથી કેટલાયે ગણી અધિક પ્રેરણા કામથી મળી શકે છે. નામનો મોડ પતન કરે છે ને કામનો પ્રેમ પ્રગતિશીલ બતાવે છે. હું ગદ્યા કાર્યકર્તાઓથી પ્રેરાતો રહું અને ને મારો થંધ પ્રશસ્ત કરતા રહે એવી સ્નેહલ ભાવના જીવનનું માધુર્ય છે.

શું બેઈએ ?

માનવ ! તને સ્નાનું પ્રિય છે કે સૂણું ? જો સ્નાનું પ્રિય હોય તો સૂણાનું નહીં મળી શકે. અને શયન પ્રિય હોય તો સ્નાનું મળવું મુશ્કેલ બની જશે. એટલા માટે સ્નાનાનો પ્રેમ પણ જૂરો છે, પાનિકારક પણ છે. જેણે શયનનો જેટલી માત્રામાં ત્યાગ કર્યો તેટલી માત્રામાં ધન પ્રાપ્ત કર્યું છે. જેણે શયનમાં મોડ રાખ્યો છે તેને તેટલું જ ખોઈ લીધું છે. આથી તમે તમારી જાનને પૂછો કે, તમારે જોણું છે કે પામણું ?

પણની કીમત

એક એક દિન નહીં પણ એકેક ક્ષણનું કાર્ય આપણા જીવનનું ઘડતર કરનારું હોય છે. એવી અસંખ્ય ક્ષણોથી આપણા ચારિત્ર્યનું નિર્માણ થાય છે. એટલું જ નહીં, ઇતિહાસ લખાય છે, સાહિત્યનું સર્જન થાય છે અને અનોખી એવી કથાનું પ્રદર્શન પણ થઈ જાય છે, જેનાથી અનેકજન પ્રેરણા પામે છે. આ આપણા જીવનની રોજનીશી આપણુ સહુને પ્રતિક્ષણ જગૃત અને નિર્ભીક બનાવવાનો અભૂતપૂર્વ લાભ આપે છે. આથી જ પ્રતિક્ષણ મન, વચન અને કાયાને ઉદાત્ત રાખેા અને પરમપદ પ્રાપ્ત કરવા તરફ આગળ વધેા.

શેતાન કોણુ?

માનવી ! તું બધાં પ્રાણીઓથી મોટો છે. પરંતુ મોટો જ નાનાને, જે એનો આશરો છે, તેને મારવા લાગે અગર ખાવા લાગે તો તેને મોટો અગર ઇન્સાન ન કહી શકાય. તેને તો દેવાન અગર શેતાન જ કહી શકાય. તેને માનવ શબ્દથી સંજોગિત કરવો એ તો માનવતાનું ઘોર અપમાન છે.

હૃદયી બચો

રાજકુલ ખૂરી છે. કારણ કે રાજ રીઝે નો રાજ છે અને ખીજે નો ખરાખી કરે. રાજકુલ પણ ખૂરી છે જેને વારંવાર આફ કરે. નોય ને ચાંટે છે. ચોખીકુલમાં અડુંભાવ રહે છે. એટલે ચોખ કુલ પણ એવી જ છે. જે સમયે જે થવાનું હોય છે તેને કોઈ ટાળી શકતું નથી. બાકાકુલ પણ આવી નથી. માથાના વાળ પણ એવા જ છે. આફ કરે નોય ફરીથી તૈયાર. સ્ત્રીકુલને નો કોઈ પહોંચી શકતું નથી. એ જ પ્રકારે તુળાકુલ પણ અસાધ્ય થઈ વાય છે. આ હોંટથી બચવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

એક ઉત્તમ

સમયજ અને સમજદાર એક ઉત્તમ છે. એ એક પણ સાંભળે સમજદાર બનાવી શકે છે. નવનિર્માણ કરી શકે છે. નવ જૈતન્યના સાંભળનાર કરીને ફાંબકાળી નિદ્રામાં આરામ કરનારાઓને જગાડી શકે છે. પુસ્તકો ભણી લેવાથી કોઈ સમજદાર નથી થઈ શકતો પરંતુ તે અનુસાર હવન બનાવી લે તે જ એ ધોળિયાં સ્વાન બેળવી શકે છે.

યાદ શું રહે છે ?

તમે કહો છો કે, અમને યાદ નથી રહેતું, હું કહું છું કે એ તમારું કહેવું મિથ્યા છે. શું તમને કોઈ અનુચિત કહી દે તો તમે મહિનાઓ સુધી તેને યાદ નથી રાખતા? ખટ્ટી ક્યી રીતે તમારી વિસ્મૃતિ વધી ગઈ એમ કહો છો? એમ કહો કે અમે રાગના રાગી છીએ, અમે વિખવાદના પ્રેમી છીએ. આથી એવું યાદ અધિક રહે છે. પરંતુ યાદ રાગો કે આ દુઃખદ થઈ રહ્યું છે, એને ભૂલી જાઓ અને વિરાગને યાદ રાખો.

પદ્ધતી પર રહે!

પદ લેવાથી શું? પદવી વિના જ કામ કરોને! વાસ્તવમાં પદવી ન લીધી હોય ત્યારે જે કામ થઈ શકે છે તે પદ લીધા પછી નથી થઈ શકતું. પદ લેવાથી જવાબદારી વધે છે. ને પદ લીધા વિના કાર્ય દેખાઈ આવે છે. પદથી જરૂર સત્તા મળે છે. પણ પદથી દૂર રહીને જ પદ વધારવું જોઈએ. પદપ્રાપ્તિની આછળ જ શક્તિનો વ્યય ન કરવો જોઈએ.

મધુર, મિત ને હિતકર બોલો

તીર-ખાણ જેવા શબ્દો ફેંકવા હીક નથી. આ શબ્દો નીકળતાં જ શીધો આધાત કરે છે. જે બોલવાનું થાક હોય તો બોલો. પરંતુ તે મધુર, મિત અને હિતકર હોવું જોઈએ. જ્ઞાની મૌન રહીને પાતાનું કામ માત્ર ઇચ્છિતાકારથી કાઢી લે છે. અજ્ઞાની જેર જેરથી જૂમળરાગ પાડે છે છતાંયે તે જે કરવાને વાલે છે તે કામ અદલ થતું નથી.

ત્યાં પોલ નથી ચાલતી

જ્યાં કામોમાં પોલ ચાલી શકે છે. તેને છુપાવવામાં આવે તો તે છુપાવી શકાય છે. પરંતુ તપ અને ત્યાગમાં જરાયે તેને અવકાશ નથી શકેલો નથી. પગે ચાલવું, અન્ન આધાર વિના રહેવું અને બાહ્ય તેમજ અભ્યંતર તપમાં સ્થિર બનવું એ વસ્તુતઃ અસાધ્યારણ છે. જે આ પંથે નિર્મલ બાંધે ચાલે છે તેના ચરણોમાં મસ્તક દર્શન નથી પડે છે. ત્યાગના બલ પર કાયાને, તપના બલ પર મનને અને પાત્ર વિદ્યારથી સ્વાસ્થ્ય ઉપર અંકુશ મેળવી શકાય છે.

ગર્વથી દૂર રહેો

હું મોટો છું, હું ભાંગેલો છું, હું ગધું કરી શકું છું. એ હું ત્યાં સુધી જ માની શકું ત્યાં સુધી મને મારાથી વધુ મોટો મળ્યો ન હોય. વિશિષ્ટ વિદ્વાનનો સંપર્ક ન થાય અને મારાથી વધુ મહત્વપૂર્ણ કાર્ય કરનારા મળ્યા ન હોય. ત્યારે તેમની સાથે સંપર્ક થાય છે ત્યારે મને પોતાની જાતને મિયાં મિટ્ટું બનવાની પ્રવૃત્તિ ઉપર જૂળ દુઃખ થાય છે. અને દર્દ પણ થાય છે. સારું થાય જો હું એવી પ્રવૃત્તિથી પર રહું.

પ્રમાદથી બચો

આહાર અને નિદ્રા એ બન્ને વધારવાં કે ઘટાડવાં એ વ્યક્તિના પોતાના હાથમાં છે. જો તે ઈચ્છે તો ઘટાડી શકે છે ને વધારીયે શકે છે. એનો પરસ્પર સંબંધ છે. આહાર શરીરમાં આગસ વધારે છે, પરિણામે નિદ્રા આવે છે. અદીથી પ્રમાદના શ્રીગણેશ મંત્રાય છે. પ્રમાદથી બચવા માટે ઉપર્યુક્ત બંનેને વિચારપૂર્વક આછાં કરવાની આદત પાડો.

જે દે તે લઈ શકે

તે નમારે કંઈ લેઈએ તો પહેલાં આપતાં
શીખા. જે લઈ શકે છે તે જ લઈ શકે છે.
અને માત્ર ઈચ્છા રાખનારે કંઈ પામી શકેતો
નથી. એક હાથે જે દેતાં શીખે છે તે બીજા હાથથી
લેવાનું પણ શીખી શકે છે. પાણીનું દાન કરનાર
ફૂંચા, કદીયે ખાલી થતો નથી અને સ્વર્ગલુક પાણી
હાથે નો તે સરી જાય છે તે જ રીતે દીધેલું તો
આવી જાય છે અને રાખેલું પડાયન થઈ જાય છે.
દેવું લેઈએ એ જ્ઞાન માનવવ્રતિને આપી નીચું કર
આદિનાથે સ્વયં લઈને કરાવ્યું.

ૐ

શુભશાહક જન્મ

આપણે જાણીએ છીએ અગર હું જાણું છું
એવું અભિમાન ન કરે. વિદ્યાપ્રાપ્તિ બીજાના
આપણું લેવાને નહીં પરંતુ પોતાની દાનિઓ લેવા
માટે કરે. બીજાનાં દાનિ લેવાનું દાન કરે તો
પોતે મેળવેલું જ્ઞાનધન વિદૂત થઈ જશે. મનસુઃ
આપણે અધારામાં બટકાવી દેશે. આવી આવી
દુર્વૃત્તિથી નિવૃત્તિ લઈને શુભશાહક જન્મ.

પ્રયોમાર્ગ ને શ્રેયોમાર્ગ

પ્રેરકથી પ્રેયોમાર્ગનું જ્ઞાન મેળવી પાતે શ્રેયો-
માર્ગે આરોહણ કરવું જોઈએ. જ્યારે પ્રેય અને
શ્રેય માર્ગનો અનુભવ થઈ જશે ત્યારે આત્મા
સ્વયં પ્રગતિ તરફ અગ્રેસર થઈ શકશે. હેય, જેય
અને ઉપાદેયને સમજવા માટે જ પ્રેય અને શ્રેય બંને
આદરણીય છે. પ્રેયને સમજ્યા પછી શ્રેય સમજવું
સહેલું થઈ પડશે.

અહં નહિ તો સંસાર નહિ

જ્યાં મુધ્રી અંતરાત્માથી એ પ્રતીત ન થઈ
જાય કે તારો પથ પ્રશસ્ત છે ત્યાં મુધ્રી અહંભાવનો
પરિત્યાગ કરી પ્રશસ્ત પથને મેળવવાની પ્રવૃત્તિ કર !
એ મળી ગયા પછી અહંભાવ કે મમત્વનું નામ-
નિશાન નહિ રહે. જો એ ન રહ્યું તો સંસાર ભ્રમણ
અત્યંત અને નામશેય રહી જશે. જ્યાં મુધ્રી અંતરમાં
અહં રહે છે ત્યાં મુધ્રી સમજી રાખજો આપણે
ભટકેલા છીએ, ભૂલેલા છીએ. ભૂલેલાને સમુચિતપંથ
પર લગાવનાર છે પરમ ધૃષ્ટાણુ સદ્ગુરુદેવ ! એમના
શરણમાં રહીને અંતરાત્માને વિશુદ્ધ કર !

ખુદા કયારે ?

આદમી ખુદા ખુદા (ભગવાન) નથી તેજથી મુદો પણ નથી. એ વાત પણ છે. એ આદમી જાગૃત થઈ જઈ જાતનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લે તો નિઃશયે રૂપને પામી શકે છે. જગર તે ખુદા કોઈ સંશય નથી કે તે જ્ઞાન ન કર્યાં વ્યતે જ્ઞાન કરી કદન જાંધી તેની સદગતામાં કોઈ દબલ દઈ નિશ્ચયથી વિજય વરમાળ પહેરીને

આજ્ઞાનું :

આજ્ઞાનુસાર કરતા નથી, નિયમ નથી. આગ્યતાનુસાર રહેતા નથી તે જાણ અનુસાર જાણતા નથી, પણ કદા છે કે અમે પ્રતિષ્ઠાનામાંથી છીએ. જરાજર રહે, આજ્ઞાનું મહત્ત્વ પાસન કરવાની હામતા રાખો અને વ્યવહાર રાખો પારી વરદો અનુસાર

જીવન મંત્ર

સ્વચ્છ અને સ્વચ્છ

જેના ઘરમાં કચરો એના જીવનમાં કચરો,
જેઓના જીવનમાં કચરો એમના સમાજમાં કચરો,
જે સમાજમાં કચરો એનું અધઃપતન ! ઘરમાં પ્રકાશ
તો જીવનમાં પ્રકાશ ! જીવનમાં પ્રકાશ તો કલ્યાણ-
માર્ગની પ્રાપ્તિ. ઘરને સ્વચ્છ રાખીને જીવનને
સ્વચ્છ અને સ્વસ્થ બનાવતાં શીખવું એ જ
આત્મશુદ્ધિની પ્રાપ્તિ અને પ્રગતિનું પ્રતીક છે.

ત્રેયરકરી મર્યાદા

માનવી જેમ જેમ પોતાની જરૂરિયાતોને
વિસ્તૃત કરતો જાય છે તેમ તેમ તેની સામે એક
પછી એક કડનાઈઓ પણ મોં ફાડીને ઊભી થતી
જાય છે. તેની લાલસા તેને સ્વાદ્યા કરવાને તત્પર
બને છે. તેની અમર્યાદ જરૂરિયાતો તેને દિલગીર
બનાવવાને ઊભી રહે છે. જેટલી અમર્યાદ તેટલી
જ આપત્તિ ને જેટલી મર્યાદા તેટલી જ સંપત્તિ.
સંસારમાં મર્યાદામાં રહેનારા પોતાનું ધ્રેય સાધી
લે છે; ત્રેયોમાર્ગના પથિક બની જાય છે. મર્યા-
દાથી જે નિર્માણ થાય છે તે સ્થાયી અને દૃઢ હોય છે.

હુવન મંત્ર

સિદ્ધિ મંગે કુચરે ?

ત્યાં કુટ ત્યાં દેટ, ત્યાં અંપ ત્યાં જંપ,
ત્યાં મિલન ત્યાં આનંદ, ત્યાં ભેદ ત્યાં ખેદ !
ત્યાં એક રાગ ત્યાં વિજય, ત્યાં 'અપની ઢપડી
અપની રાગ' ત્યાં દંભેશાં હાર, પરાજય ! એકની
અવાજ નૃતી જેવી. એક જેવી દરેકની અવાજ
પ્રભાવકારી !

ત્યારે મન. વચન અને ક્રિયાની એકતા થાય
ત્યારે જ સિદ્ધિ નજીક આવતી હોય છે અને તે એમાં
બિન્નતા થઈ વ્તય નો સિદ્ધિ અજિત થઈ વ્તય છે.
દ્રવ્ય અને બાવ ગમે રીતે એકત્ર જેનું હોય એની
હત થાય છે દંભેશાં જગતના રંગમંચ ઉપર !

અનિયમિતતા જ ગિમારી છે.

નિયમમાં ગમી શકિત છે, અનિયમમાં શકિતના
વ્યય થાય છે. વર્તમાનમાં ગમી ગિમારીઓનું
કારણ આપો : અનિયમિતતા જ કારણ છે. આવી
પણ કુળાવરમાં પ્રિય નથી નો અનિયમિતતા જ
કુળાવરમાં જન્મી છે ને કેવી રીતે પ્રિય ગમી
સકે ? એ હજી કુળી પ્રમદમાં નથી આવતું.

અમૂર્ત કદી જતાવી શકાય છે ?

શું કોઈ આત્માને પ્રત્યક્ષ જતાવી શકે છે, જે અમૂર્ત છે ? જતાવી તે શકાય જેની આકૃતિ હોય या મૂર્ત રૂપ હોય. કોઈ વ્યક્તિ એમ કહે કે, તમે ગી. એ. થયા છે પણ પ્રત્યક્ષ જતાવો. તમે અંધેશુ શું ને ક્યાં બધ્યા છે તે જહાર શરીરને જતાવો તો કોઈ મૂર્તરૂપ જતાવી શકે જશે ? જે ન જતાવી શકે તો આત્માને પણ એ જ રીતે સમજ લેવું જોઈએ.

માનવધર્મ

માનવધર્મથી અધૂર થયા હોય તેણે સંસારમાં જીવવું નકામું છે, પછી તે જમે તે સંપ્રદાયનો કેમ ન હોય ? ધર્મની આજ્ઞા એ જ છે કે, માનવતાની રક્ષા કરવી. જે માનવને માનવ પ્રતિ પ્રેમ ન હોય તો તે માનવને ધિક્કાર છે. જે ધર્મમાં માનવ પ્રતિ આદર જતાવવાનું જાણવાયું નથી તે ધર્મ મુદ્દાલ છે, એ માત્ર ધર્મનું કલેવર છે. જે દિલમાં માનવતાને સ્થાન નથી તે દિલ પથર છે. તે દિલને દયાપાત્ર સમજવું જોઈએ.

અડખીલીઓથી હુતાશ ન થાઓ.

ધર્મનું દેણ તન્કાલ મળી શકતું નથી. ધીરે ધીરે જ મળે છે. આંગાને વાવનાં જ તે તન્કાલ દેખાતાં નથી. ત્યારે આ ધર્મની આશયના જે અદ્વિતીય અને અચ્ચિન્ય ફલપ્રદ છે તે શીઘ્ર કરી રીતે દેખી શકે? આદર્શી હોંશમાં અને નેત્રમાં તે કરવા બેઠી વ્તય છે પણ કશ્ચિત્ત અપૂર્ણ કરી વ્તય છે. ત્યારે તે હુતાશ થઈ બેઠોશ બની વ્તય છે. હારવું ન બેઠોશો. પરંતુ વચમાં આવતી આધાઓને દૂર કરી દરીથી પાતાની પ્રવૃત્તિમાં લાગી જવું બેઠોશ.

ૐ

દેવા ધનની પૂલ દરીઓ ?

આજે બધાંયે ધનની પૂલ કરે છે. એની પાછળ એવી લાલચા રહે છે કે, અમને ધન મળી વ્તય ને હોય તેની વૃદ્ધિ થાય. ખરી રીતે બેઠોશો ને આવા ધનની પૂલ કરવી બેઠોશો. તેની વૃદ્ધિ કરવાના પ્રયાસની પ્રતિજ્ઞા કરવી બેઠોશો. તેની માનવનાં માનવીય શોખોનાં વિપ્રાણ મારી શકે. છવનમંત્ર હોંશુ આવે અને સર્વથા સ્નેહલ વૃત્તિના વાહો મંત્ર રહે.

પ્રમાદનું દુષ્પરિણામ

પ્રમાદ શેતાનનું ધર છે. પ્રમાદથી માનવીને ઉન્માદ સૂએ છે. પ્રમાદથી આદર્શી પાગલ બને છે. પ્રમાદ ઝેર છે. જેણે તે ખીધું તેનો સર્વનાશ થાય છે. પ્રમાદ ખર્ડ જેવું છે, જેને લાગે છે તેને મહા-પ્રયાણ કરાવી દે છે. પ્રમાદ વ્યંતર અને પ્રેત જેવું છે, જેના દિલમાં કે મગજમાં ધૂસે તેની શુધ યુધ ખતમ કરી દે છે. પ્રમાદ વિવેકહીનતાનો પરિચાયક છે, જેના કારણે વ્યક્તિના વિકાસ પર તાણું લાગી જાય છે. પ્રમાદ બ્રેક વિનાની ગાડી જેવો છે.

સુધારો આ પરિત્યાગ

જે આપણું મોં તોડી લે, અનુશાસનહીનતાનો વર્તાવ કરે તે આપણો કેવી રીતે થઈ શકે ? એવાને આપણો માનવો અને તેને પ્રોત્સાહિત કરવો એ સાપને દૂધ પિવડાવવા બરાબર છે. એવાને કાં તો સુધારી દેવાય અન્યથા તેનો સર્વથા પરિત્યાગ કરી દેવાય. જો એમ થઈ ન શકે તો પોતાના નામને તે કલંકિત કરી દેશે અને એ જ દુઃખનું કારણ બનશે.

કાની કેવી ઓળખ ?

જે હારીને માની જાય છે તે બહાદુર નથી.
 દોષદરના દોષધારી જ એક વાર ખાય છે તે તપસ્વી
 નથી. જે પાતાની કલા પેનાથા પેચી દે છે તે
 કલાકાર નથી. મૂંગા-મોત દોષ છે એટલા માત્રથી
 તે મૂખ નથી. સમજદારથી જે સમજી લેને પાતાનો
 ભાગ્યદ છે તે બહાદુર દોષધાર છે. જાનીઓના
 વચન પર વિશ્વાસ કરીને જ એક ટુંક બાજન
 કરે છે તેને તપસ્વી દોષધાર છે બાવલુદિ માટે જ
 પ્રદર્શન કરે છે તે જ સાચા કલાકાર છે અને મનપ
 પર જે પેાકે છે તે સાચા નમસ્કાર છે.

મત્યેક વાણીનો વિષયોનું કાંઈ

જલે આપ્યા પરંતુ તેની છુટી તમને મળે.
 મને માની આપ્યા પાળી વધારું જીવ દાણેકુ ન રે.
 આપી મને પ્રમત્તા નથી. આજ આપનાની એક
 પાળ પૂરી કરી. જેથી એક ઘણ જાણામ પાળ મેળી.
 વિ યોગે. આને આપમે જ મને મેળેત જલ રે
 ને. હવેક નિર્મલ મારાં જ વળા મેળેત ન રે
 ને. હવેક નિર્મલ મારાં જ વળા મેળેત ન રે.

આદત ન પાડો

સાંભળો તો ખરા. આદતને શા માટે પાડો છો ? આદતને છેડતા નહીં. એને સતાવી તો એ તમને પછાડશે એ નિશ્ચિત સમજજો. તે તમને પોતાની બાથમાં ભીડી દેશે. આર્થી આદતને શરૂઆતથી જ છેડતા નહી. જે આદતને પાડે છે તેને આદત પછાડે છે. આદત જ વ્યસનનું સ્વરૂપ ધારણ કરી લે છે.

ત્યાગ ને ગ્રહણમાં વિવેક

સંસારમાં આદાન, આદેય, અને પ્રદાન, પ્રદેયનો ક્રમ અનાદિકાળથી આવ્યો આવે છે. દેવા-યોગ્ય દેવામાં આવે અને લેવા યોગ્ય લેવાય. અર્થાત્ સર્વસાધારણ રીતે તેનો અર્થ એ થયો કે, ત્યાગ કરવો અને ગ્રહણ કરવું એટલે છોડવું અને પકડવું એ જે અયોગ્ય, અનુચિત અને અનાચરણીય છે તેનો ત્યાગ કરવો જ જોઈએ. વળી જે યોગ્ય ઉચિત અને આચરણીય છે તે ગ્રહણ કરવું જોઈએ. આમાં શું છોડવું ને શું પકડવું એ માટે શુરુજનોને! સંપર્ક વધારીને તેમના સંસર્ગમાંથી પ્રેરણા મેળાવવી જોઈએ.

ઉપન મંત્ર

બહો માનવી કોણ?

બધા ગિછાવવી સરળ છે પણ તેને સમજવાનું
કામ મુશ્કેલ છે. બધા ગિછાવનાર સ્વયં બધામાં
ફેસાઈ બધા છે. આથી તેનાથી હર રહેલું લાભ-
કારક છે. છતાં કોઈ મૂળ ધનાયે તો તેમાં સતક
બની રહેલું જરૂરી છે. અન્યથા આપણી સ્થિતિના
પ્રીત હોડો ખોડો અર્થ કરે એને તેનો અનુચિત
લાભ હોવાશે. માટે સ્વાર્થ અન્ય લાભનો ન્યાય કરીને
પરમાર્થમાં પ્રવૃત્તિ કરે તેને બહો માનવી કહી શકાય.

(૧)

નિષ્કામ મેમ

મેમ માણી માગને આદરિત કરે છે. બહો
તે મેમે તે બદલિને મેમ ન લાય! નિષ્કામ મેમ
મેમને નરવ્ય વિવ્ય આપાય છે. અગામને મેમ
નિષ્કામ લાય છે. વ્યા મૂળી તેનું વિદિનિમા પતિ
મામ નથી મનુ વ્યા મૂળી તે ન્યામ માર્ગનું
કર્માન મને રહે છે. વિદિન મન પાત્ર તેની
મામ નથી માર છે. નિષ્કામ મેમી કામ વા
મામ તેના મન નથી મને બધાને મેમ ના
મામ છે તે.

શ્રેયોમાર્ગ ને પ્રેયોમાર્ગ

મનથી મનન અને ચિત્તથી ચિંતન કરતાં જ્યારે સ્પષ્ટ અને સુંદર રીતે એ જ્ઞાત થઈ જાય કે શ્રેયોમાર્ગ અને પ્રેયોમાર્ગ કયો છે ? તેનું પરિશીલન જ્ઞાન થઈ જાય છે કે, કયા પ્રકારે પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ ? મનનું ધન છે શ્રેયસ્કર પથનું પરિજ્ઞાન, ચિત્તનું ધન છે શ્રેયોમાર્ગનું પરિશીલન અને શરીરનું ધન છે શ્રેયોમાર્ગનું અનુશીલન. મનની શુભ પ્રવૃત્તિ એ શ્રેયસ્કર પથ, ચિત્તની પ્રશસ્ત પ્રવૃત્તિ એ પ્રેયોમાર્ગનું પરિશીલન અને શરીરની શ્રેષ્ઠતમ પ્રવૃત્તિ છે અનુશીલન. જેનું મન મર્દપ્રવૃત્તિના પરિત્યાગ કરી મનનની તરફ પ્રવૃત્ત છે, જેનું ચિત્ત અંધાર સ્થિતિમાંથી વર્ણોને ચિંતન તરફ લાગેલું છે અને જેનું શરીર તેના પરિપાકરૂપે લોકસમ્મત પ્રવૃત્તિમાં પ્રવૃત્ત છે તે જ માનવી સંસારમાં ઉત્તમ છે.

સમજદાર કોણ ?

જ્યારે જીવ વનસ્પતિકાય પણ એ તપ્ત જીવને કંઈ છાયા પ્રદાન કરી તેને સાંત્વના દઈ શકે છે તે આલોનાકરતા સમજદાર મનુષ્ય કોઈને પણ આશ્રય ન દઈ શકે એ કેટલું વિચારણીય છે ?

શ્રવણ મંત્ર
માતાના સહાને દૂર ઉઠે
હા. વિદ્યુત મંત્ર

૧. જાણીતી વ્યક્તિઓની સહાયતા
 ૨. જાણીતી વ્યક્તિઓની સહાયતા
 ૩. જાણીતી વ્યક્તિઓની સહાયતા

[Faint handwritten text in Devanagari script]

...the ... of ...

(The following text is extremely faint and largely illegible due to poor scan quality. It appears to be a list or index of names and locations.)

મૂઠી અને ફેલાયેલા હાથ

માણસ આવે છે મૂઠી ગંધ કરીને. જો કેઈ
એને જોડે તો તે ફરીથી તેને ગંધ કરી દે છે.
જાણે કેઈ ગદુ મારી છુપાવવાની ચીજ સર્જે
આવ્યો હોય ! એ આવું છે કે તે પોતાની મૂઠી-
જોમાં પુણ્ય અને પાપ છુપાવીને લાવ્યો છે.
પરંતુ જે લાવ્યો છે તેનો ઉપયોગ આદી કરી શકે
અને આગળની તૈયારીઓ કરવાનું બૂઝી જાય તો
પછી ખાલી હાથો લાંગા કરીને જવું પડે છે. જાણે
કેઈની પાસે કંઈક યાચના કરતા જઈ રહ્યા હોય.

બનાવવું ને બગાડવું

બનાવવું જેટલું મુશ્કેલ છે તેટલું જ બગાડવું
સરળ છે. શુવન બનાવવા માટે છે, બગાડવા માટે
નથી. નિર્માણ માટે છે, જમીનદોસ્ત કરવા માટે
નથી. હુઃબ છે કે, આજનો માણસ બનાવવું બૂઝી
ગયો છે ને બગાડવાનું શીખી ગયો છે. આથી
જ આપસિંઓનો શિકાર પણ બની ગયો છે.
બનાવવા માટે પ્રયાસ નેતર્યો. બગાડવા માટે એક
ચમચ જ નેતર્યો. આથી પણ પણ પર અમૃત
વાદનું રસ નેવું ધ્યાન રાખવું નેતર્યો.

उत्तर भू.

विद्यार्त्ताने समन्ते

[illegible]

1111

५३ ए ५५

[Faint, illegible handwritten notes]

જીવન મંત્ર

સ્વકલ્યાણ

દર્શન વિના મુક્તિ નથી, જ્ઞાન વિના મુક્તિ નથી અને આરિત્ર વિના શક્તિ નથી. સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, આરિત્રના ત્રિવેણી સંગમ વિના આત્મસિદ્ધિ નથી. જેનામાં એ ત્રણેનો સંગમ થયો એ આત્મા ખરેખર સ્વયંતુ કલ્યાણ સર્વ રીતે કરી શકે છે.

સ્વર્ગ ને સાંકળ

પોતાનું કામ પોતે જ કરવાનું છે. તારું કામ બીજા પાસે કરાવવામાં તને શરમ આવવી જોઈએ. પ્રેમ અગર લયના કારણે તેઓ કામ કરી દેશે પરંતુ એથી કમશઃ પતન જ થતું જશે અને તારા હરેક પ્રદેશમાં શિથિલતા વધી જશે, પુદ્ગલ પરાયું છે, બીચું છે. તેના આરામને માટે તું એવો પરાવલંબી બની જાય કે જે કંઈ કરવામાં આવે તેમાં પ્રમાદ પોતાનું સ્થાન જમાવી લે, તો પછી જિંદગીનો આનંદ પાળું શું રહે? નાનામાં નાનું સાધારણ કામ પણ તું પોતે કરવા લાગીશ ત્યારે જ તારા માટે આદી સ્વર્ગીય સુખ રચાશે. પરાવલંબી થઈ જઈશ તો તું પોતે જ કપાયોની ચોકડીના ચક્રમાં ફસાઈ જઈશ અને મુશ્કેલીઓની કોર સાંકળમાં બંધાઈ જઈશ.

રાગ ને વિરાગ

રાગનો આનંદ ક્ષણિક છે, દુઃખકારક છે; વિરાગનો આનંદ સ્થાયી અને સુખકારક છે. રાગમાં બધા ખીંચતા રહે છે, વિરાગમાં બધા ખીંચાતા રહે છે. રાગનો રંગ દિલ્લો અને બેડોળ હોય છે. રાગના રાગી બંધનમાં આવે છે, વિરાગના રાગી મુક્તિ તરફ વધ્યા કરે છે. રાગના રાગી સ્વાર્થ માત્ર સાધે છે જે અશાંતિકર છે; વિરાગના પ્રેમી પરમાર્થ અને સ્વાર્થ બંને સાધે છે જે પરમ શાંતિકર છે.

આચાર ને અનાચાર

કોઈની સાથે નિર્ઘટક ઝગડો કરવો એ ઉન્નત અનાચાર છે. આચારની મર્યાદા છે પ્રેમ, સ્નેહ અને સહકારી ભાવનાને શુભિત રાખવી. તેથી વિપરીત અનાચાર છે. આચારમાં શૈથિલ્ય અતિચાર છે અને આચાર મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન અનાચાર છે. અતિચાર દુષણ છે, જે પ્રાયશ્ચિત્તના સાબુથી સાફ કરી શકાય છે પરંતુ અનાચારનું પ્રતિક્ષણ ભોગવવું પડે છે. વિચારપૂર્વક જે કરાય તે આચાર-આચરણ અવિચારથી કરવામાં આવે તે અનાચાર-અનાર્થાચરણ.

દષ્ટિ કેવી જોઈએ ?

જે સર્વાનો થાય એ જ સ્વનો થઈ શકે અને જે સ્વતું કરે એ જ સર્વાતું પણ કરી શકે. સ્વને જાણ્યા વિના, તત્ત્વને માન્યા વિના અને પરને પરખ્યા વિના કોઈ જીવ કોઈ કાળે શ્રેય સાધી શક્યો નથી, સાધી શકતો નથી અને સાધી શકશે નહિ.

સ્વને જાણવા સરળ દષ્ટિ જોઈએ, તત્ત્વને માનવા અનેકાન્ત દષ્ટિ જોઈએ અને પરને પરખવા માટે અવિસ્રંવાદી દષ્ટિ હોવી જોઈએ.

સ્વાર્થી ને પરાર્થી

મિત્રતા મધુર જવાબદારી છે, જેને નભાવવી પ્રત્યેકનું કર્તવ્ય છે. સ્વાર્થપરાયણ મિત્ર સ્વ-પર જાનેને લઈને ફૂળે છે. પરાર્થપરાયણ વ્યક્તિ પોતાનું ભલું કરતાં જીવનને હાનિ ન પહોંચે તેનો ખ્યાલ રાખે છે. અને નિઃસ્વાર્થી પરાર્થપરાયણ મિત્ર પોતાનું જોઈને પણ પારકાનું હિત ધ્યાનમાં લે છે. જેના હૃદયમાં હિત વસ્યું છે તે જગતમાં જીવ માત્રના દેવ ગની જાય છે. જે સ્વાર્થી રહે છે તે દાનવ અને જે પરાર્થી જાને છે તે માનવ જાને છે.

જીવન મંત્ર

શિષ્ટ ને અશિષ્ટ કાર્યનું ફળ

કાર્યન મુધારણું અને ગગાડવું એ અક્ષિના પાતાના ઉપર નિર્ભર છે. તેની પાસે છરો થે છે ને તેની પાસે અમૃત પણ છે. ને મરવા કહ્યું ને છરો છે ને અમર થવા કહ્યું ને અમૃત છે. તેના મુંઢર કાર્યકલાપ અમૃત ગનશે અને અશિષ્ટ કાર્યકલાપ છરો ગનશે. આથી જ શિષ્ટાચરણ શિષ્ટ વચન અને શિષ્ટ ચિંતન-મનન રાગવું જોઈએ.

શ્રમણ તપોધન

હે સાધો! તારું જીવન ગધાને માટે આકર્ષણના વિષય છે. આથી જ તું ત્યાગમય જીવન વ્યતીત કરતો પરમ આદર્શ રજૂ કરે છે. તારામાં ભૂખ સહન કરવાની શક્તિ છે. તારામાં તૃપ્તિ સહન કરવાનીયે શક્તિ છે. તું પ્રત્યેક પ્રતિજ્ઞા સમયને અનુજ્ઞા ગનાવી શકે છે. તું તપોધન છે. તારે તારા તપધર્મ દ્વારા તપોધનની સ્થિતિને સ્થિર કરવાની છે. તને શ્રમણના શુભ સંશોધનથી બોલાવવામાં આવે છે. તું એના હરેક દાણે વિચાર કર. લેઈ તારો પ્રયાસ સફળ થઈ શકે.

શ્રમણ, તું કોણ છે ?

હે સાધો ? તું ક્ષમાની મૂર્તિ છે, દયાનો સમુદ્ર છે ને શાંતિનો ભંડાર છે. તારા મનમાં ક્ષમા જ સ્થાન પામી શકે, તારા વચનમાં દયાદ્રાવ્યતા ટપકતી રહેવી જોઈએ અને તારા કાયામંદિરમાં શાંતિ જ શાંતિ રહી શકે. તને ગરમી આવવી ન જોઈએ. અશાંતિએ તને સંતાવવો ન જોઈએ, નિર્દયતા તને સ્વપ્નમાં દેખાવી ન જોઈએ. જ્ઞાનનો તું સાગર છે. ધ્યાનનો તું આકર છે. આરાધનનો તું યશસ્વી સાધક છે અને તું જ સંયમનું સાક્ષાત્ પ્રમાણ છે. તારે પોતાનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. તારે પગ પંકમાં લંપસી જવો ન જોઈએ.

અભિમાન મોટું દૂષણ

માન એ માનવીનું મોટામાં મોટું દૂષણ છે. એ જ્યાં સુધી હૃદયમાં વસે ત્યાં સુધી માનવી ભલે મોટાપણામાં જોખખાતો હોય પરંતુ જ્ઞાનીઓ તેને જોટાપણામાં ખખાવે છે. કારણ એની હાજરીમાં અન્ય સદ્ગુણો અને દેવ, ગુરુ ધર્મની ભક્તિ કે આરાધના કળતી જ નથી.

ન્યાયી વ્યવહાર

શાસ્ત્રકારોએ ગૃહસ્થનો સર્વતામુખી ગુણ ન્યાયસંપન્ન વિભવ કહ્યો છે. તેનું પૂરેપૂરું પાલન કરવું એ જ ગૃહસ્થાશ્રમને સુખી બનાવવા માટે છે. અન્યાય કરવાથી અધર્મનો ભાર વધે છે, સમાજમાં અવિશ્વાસ જન્મે છે અને વ્યવહારમાં પ્રતિષ્ઠા ખતમ થઈ જાય છે. રાજ્યશાસનમાં અનેક પ્રકારના આશ્રેષ્ઠો સહન કરવા પડે છે. અને અંતમાં પ્રતિષ્ઠાસંપન્ન તન, ધન, જન અને બલથી પરિવેષિત વ્યક્તિને ચારે તરફથી ચાતનાઓ સહન કરવી પડે છે. જો પાતાનાં મન, વાણી અને શરીરનો વ્યાપાર ન્યાયી રહે તો તે જ વ્યક્તિ સર્વગુણસંપન્ન બની જાય છે.

લોકોત્તર સંબંધી

અરિહંત લોકોત્તર સંબંધી છે. એમનાથી સંબંધ સ્થાપવા માટે લૌકિક સંબંધોની રાગાન્ધ-તાનો ત્યાગ કરવો જરૂરી છે. લૌકિકથી પાછા વળવું પડશે. કેમ કે ત્યારે કનેક્શન બદલાય છે ત્યારે જ કંટ મેળવી શકાય છે.

અભવ્ય અને ભવ્ય

અભવ્ય ભવમાં રમણ કરતો રહે છે. ભવ્ય ભાવમાં જ ગતિ કરતો હોય છે. આસન્ન ભવ્ય સ્વભાવમાં નિમગ્ન રહેતો હોય છે. અત્રતી ભવમાં ભમે, ત્રતી ભાવમાં રહે અને મહાત્રતી સ્વભાવમાં આસન્ન રહે.

અધર્મી અભવ્ય, ધર્મી ભવ્ય અને આત્મધર્મી આસન્ન ભવ્ય પરમાત્માથી દૂર રહેનાર ભવગ્રાહી, પરમાત્માથી નજીક રહેનાર ભાવગ્રાહી અને પરમાત્મમય જની જનાર સ્વભાવગ્રાહી હોય છે.

જ્ઞાની અને સમષ્ટિ

જ્ઞાનીઓની દષ્ટિ ઉદાર હોય છે. એમનો સ્વહાર વિશુદ્ધ હોય છે, એમની વાણી હિત, મિત, પશ્યકારી હોય છે. જ્ઞાની પોતાના જ્ઞાનમાં આળી સમષ્ટિને એક સરળી દેખે છે. સ્વાર્થ કરતાં પરમાર્થની પ્રાથમિકતા રહે છે, એમની પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિમાં જ્ઞાનદર્પણમાં પરમ તેજ પ્રકાશમાન હોય છે અને તેજથી નિબળાંતી બનવાનું શ્રેય એમને પ્રાપ્ત થાય છે.

કંટ્રોલ અને આરાધના

ઇન્દ્રિયોના ઉપર કંટ્રોલ કરવામાં આવે તો જ સાચું સ્મરણ થઈ શકે છે, અન્યથા દ્રવ્યેન્દ્રિયનો આપાર ગુદો હશે અને ભાવેન્દ્રિય ગુદા જ રહે જતી દેખાશે. અતએવ સર્વ પ્રથમ એના ઉપર અંકુશ કરી લેવો પરમ આવશ્યક છે.

ધ્યાનેન્દ્રિય (જ્ઞાન)નો વિષય શ્રવણ કરવું સાંભળવું છે. અરિહંતનાં વચનોને એકાગ્ર થઈને સાંભળવા માટે જ્ઞાનને અન્ય તરફથી અરિહંત તરફ વાળવામાં આવે તો અરિહંતની આરાધના થઈ શકે છે.

અહંભાવ એક રોગ

જે મોટા દેખાવાનો દોગ કરતો ચાલીશ તો કાળાંતરમાં પણ જોટાપણાને સાજિત કરશે. જે લઘુતા રાખીને અહંનશીલ થઈશ તો પ્રભુતા પોતાની મેળે આ હૃદયમાં જ નહિ પણ વિશ્વ આખાયમાં આવી જશે.

અહંભાવનો રોગ ઘણાજ વધી રહ્યો છે એ ચરતીનાં ચિહ્ન ન હોવાય.

પ્રાયશ્ચિત્ત ને પશ્ચાત્તાપ

પ્રાયશ્ચિત્ત અને પશ્ચાત્તાપ એ જાને શબ્દોર્થો એ જ ધ્વનિત થાય છે કે, પરંપરાથી જે રીતે ચિત્ત શુદ્ધ રહેવું જોઈએ તેવું રાખો. તેની પુનરાવૃત્તિ ન થવા દો, કાર્ય થયા પછી તે જો દુઃખદ પ્રતીત થાય અથવા અનુચિત દેખાય તો તે માટે જે કંઈ સમુચિત પ્રવૃત્તિ કરવાનું વિધાન કર્યું છે તેને આચરણમાં ઉતારવું તેને પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવામાં આવે છે. પોતાની અસતતાના કારણે જો કંઈ થયું તેનો પશ્ચાત્તાપ કરતાં પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ.

સ્વકર્તૃત્વ

પરકલ્યાણના કામી થવું જોઈએ. પરંતુ પરકર્તૃત્વના કામી કોઈ કાળે ન થવું જોઈએ. પરકર્તૃત્વનું અસ્તિત્વ નથી—એમ નથી. પરંતુ પરમાં કર્તાનો આરોપ કરીને સ્વયંનું કર્તૃત્વ ગોળ કરી દેવું એ કોઈ કાળે ઘટ ન હોઈ શકે.

સ્વયંમાં કર્તૃત્વનો સ્વીકાર કરવાથી સ્વાભિમુખી થઈ શકાય છે પરમાં કર્તૃત્વ સ્થાપવાથી પ્રમાદ દશા વધે છે.

તપશ્વરણ ને ઔપધિ

તપ કરવું જોઈએ, તપ એક એવી રામળાણી ઔપધિ છે કે નિકાચિત કર્મોનો કચરો પણ સમાપ્ત કરી દઈ નીરાગદશાને પ્રાપ્ત કરાવી શકે, પરંતુ એ માટે પશ્ય પણ બહુ રાખવું પડે. ગરમ ઔપધિ ખાઈએ ત્યારે ઠંડી ચીજો એટલા માટે ખાઈએ છીએ કે, દવા ગરમ ન પડે, અન્યથા સ્વાસ્થ્ય વધુ બગડી જાય. એ રીતે તપશ્વરણ અત્યંત ગરમ ઔપધિ છે, તેની શાંતિ માટે સમતાભાવ રૂપ ઠંડકનું સેવન કરવામાં ન આવે તો આ જ દ્રવીશ્રી બન્યું-બનાવ્યું બગાડી શકે છે. અનુભવીઓનું કથન છે કે, ગરમ દવા લેતી વેળા કંઈ શીતળ વસ્તુ પણ અવશ્ય રાખો.

મહામાનવ

સદ્વિચારો પામવા માટે પરમગ્રંથ પરમેષ્ઠિ-ઓનું ધ્યાન રામળાણી રસાયણ છે, એનાં જેનું ચિત્ત ચાટે છે તેને અશુભ કર્મો કે તલ્લભ્ય અનુચિત વિચારો અરુકતાં પણ ભય સેવતા હોય છે. એટલી અભૂત વિશાળ શક્તિનો ઘણી મહામાનવ તરીકે જ પૂજાય છે.

પરમેષ્ઠિશરણુ

તયારી કરે સર્વસ્વાર્થણની અને પછી આવે પરમેષ્ઠિઓના શરણમાં, આદરે એમના ચરણને ! ધરે એમનું ધ્યાન અને ગાઓ એમનાં ગાન ! બધું ય સરળ, સફળ અને સરસ થશે. પરંતુ સૌથી પહેલાં ભાવના પ્રગળ હોવી જોઈએ.

જો આજ લેવું હોય તો આજ તૈયાર છે એ પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનું શરણ ! મનને મક્કમ કરે અને ઇન્દ્રિયોની નિરંકુશ પ્રવૃત્તિ ઉપર અંકુશ મૂકે. આ બધુંય કરવા માટે સૌ પહેલાં આંતર વીર્યશક્તિને ફેરવવાનો પ્રયાસ જરૂરી છે. ત્યાર પછી બધુંય યંત્રવત્ થતું રહેશે.

અરિહંતના ઉપાસક

અરિહંતના થઈ જવું એટલે વિશ્વ આખામાં પોતાપણું દેખવું અને પોતામાં સંપૂર્ણ વિશ્વનું દર્શન કરવું. આટલું વિરાટરૂપ અને જ્યારે પોતાનું જ્યારે જ તન્મયના આવી શકે છે. જ્ઞાનાત્મક દૃષ્ટિએ અરિહંત લોકવ્યાપી છે, એટલા માટે જ અરિહંતના ઉપાસકે પોતાની જાતને અત્રીમ બનાવવી જોઈએ.

જીવન મંત્ર

સાચો સુધવારો

અન્યજનોના સુધવારો વધુમાં વધુ ગામના પાલક સુધીના હોય છે. જ્યારે પરમેષ્ઠિઓના સાથ હરેક સ્થાને હમેશાંના માટે હોય છે. જેના સાથ સદાય એ સાચા સંગ્રામીઓથી સંગ્રામ રાજનારો વિપત્તિથી ગર્વીને સંપત્તિના માર્ગે જાય છે. આપત્તિઓ એનાથી દૂર જાય છે.

પરમેષ્ઠિઓથી જે દૂર જાય છે એ સંકટોની સમીપ જાય છે. પરમેષ્ઠિઓની પ્રીત સદાકાળની છે. સદાકાળનાદેમાટે રહે છે પરંતુ પ્રીત કરતાં આવડવું જોઈએ.

શાંતિનો ઉપાય

મળે તેથી પ્રસન્ન ન થવું અને જાય એવી જગ ન કરવો પરંતુ જગસ્વભાવનું જ સાચું ચિંતન કરતાં રહેવું એ જ પરમ શાન્તિનો પ્રેક્ષ ઉપાય છે.

જાય એ આવણું નથી. આવણું છે એ જાતું નથી. જનારું મળે અને જનારું જાય એમાં કોઈપણ ન કરતાં સ્વયંની સ્થિતિથી ચાંચળ ન થવું એ જ સુખની સાધનાની શિદ્ધિનું ચોક્કસ છે.

વિચારીને વાતાવરણ

જેવું વાતાવરણ દેખાય તેવા વિચારો પણ બદલાયા કરે છે, પરંતુ બદલાતા વિચારોમાં સ્થૈર્ય લાવવું એ જ જિંદગીની સાચી સફળતા છે. સદ્વિચારોને સ્થિર કરી અન્ય વિચારોનો નિકાસ કરી દેવો એટલે સ્વાભાવિક વૈચારિક સ્થિરતાનો મેળ જોગી શકશે.

હિંમત હોય તો જ થઈ શકે છે આવું કામ, છોકરાના ખેલ નથી કે તુરંત થઈ જાય. જો હવનને અજવાળવું હોય, જન્મ્યાનો લહાવો લેવો હોય તો આ રસ્તો પકડ્યા વિના છૂટકો નથી.

પરમેષ્ઠિઓનો સંબંધ

બધાયનો બને એ જ પરમેષ્ઠિઓની સાચી ઉપાસના કરી શકે છે. પોતાના સ્વાર્થમાં રાગનારો ક્યારે પણ એ પૂજ્યવરોની આરાધના કરી શકતો નથી. બધાયનો બને ત્યારે જ સાચી મૈત્રીય બાવનાનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. મત્રીભાવના વિનાનો એ આત્મા પરમેષ્ઠિઓથી સંબંધ સ્થાપી શકતો નથી.

મરું કોણ ?

શું ખરા વળતે કોઈ કોઈનું સગું થયું છે અરું ? જો નથી થયું તો પછી ભગવાન (દેવ, ગુરુ) અને ધર્મના સગા કેમ ન થઈ જવું ? સ્વ પર કલ્યાણના પુનિત પંથે કેમ ન ચાલ્યા જવું ?

કોઈના જવાથી કોઈ દુઃખી થતું જ નથી. જો થતું હોય તો તે માત્ર બાહ્ય દેખાવથી જ. જન્મ્યા અને ગાલ્યકાળમાં જ મરી ગયા હોત તો કોણ દુઃખી થાત અને કોણ ચિંતા કરત !

પ્રકૃતિ ને વિકૃતિ

પ્રકૃતિ રાજો પાણી જેવી, જે રંગમાં મેળાયા તેમાં મળી વાય છતાં પાતાની સ્થિતિ-સ્વભાવને ન છોડે. કોઈની સાથે અથગઈ પડવાની પ્રકૃતિ એતાનની હોય છે. કોઈને સતાવવાની પ્રકૃતિ હેવાનની હોય છે. બધાને પ્રસન્ન રાખવાની પ્રકૃતિ હિન્સાનની હોય છે. અને બધાનું કલ્યાણ કરવાની પ્રકૃતિ ભગવાનની હોય છે. જેની પ્રકૃતિ વિકૃત હોય તેનું હવન પણ વિકૃત થઈ વાય છે. વિકૃતિથી બચવા માટે પ્રકૃતિ સારી રાખવી એ જ ધ્યેયસ્થ છે.

વાચાલતા કે વિદ્વતા ?

બધું જાણવા છતાં પણ ચક્રનો પ્રેમી તેમાં જ પ્રસન્નતાનો અનુભવ કરે છે. જ્ઞાની કહે છે કે, આ તેનું જાણપણું નથી, પરંતુ અજ્ઞાનદશા છે. ઊંચી ઊંચી વાતો કરવાને ટેવાયેલો તેમાં જ પોતાની વિદ્વતાનું પ્રદર્શન કરે છે. જ્ઞાની તેને વિદ્વાન નહીં પણ વાચાલ અગર બહુમુખર કહે છે. ઊંચી દુકાન અને કીક્કાં પકવાન જેવી તેની સ્થિતિ સમજવી જોઈએ, જેની અંદર કંઈ નથી, જેના આચરણમાં અંશ નથી.

સદ્ગુણતા અગર વિક્ષણતાનો આધાર

મહાસાગરમાં ગોથાં લગાવનાર પ્રયત્ન કરે તો રત્નો પામી શકે છે. અને નિર્ભાગીને કાંકરા પણ હાથ લાગતા નથી. પ્રત્યેક માણસે પ્રયત્ન, પુરુષાર્થ અને પ્રક્રિયા એવી કરવી જોઈએ કે, જેથી તેના હાથમાં રત્નો આવે. સદ્ગુણતા ને વિક્ષણતા અગર ભાગ્યનું નિર્માણ એ બધું માનવીની પોતાની પ્રક્રિયા પર નિર્ભર છે. જ્ઞાનીઓના સંગથી તેને સમજવું અને તદનુસાર ચાલવું એ જ એની સદ્ગુણતાનું ધોતક.

ભય અને નિર્ભય

બધાયની ઓળખાણ થવા છતાં પરમેષ્ઠિ ભગવંતોની ઓળખાણ ન થાય તો બધી જ ઓળખાણ નકામી છે, ચકાવામાં નાખનારી છે. એક ઘરમાં (મ્યાનમાં) એક જ તલવાર રહી શકે. બે દોઈ કાળે ન રહી શકે. એક હૃદયમાં એકને જ સ્થાન હોઈ શકે. કાં સંસાર અને તેના પોષક તત્ત્વ અને કાં પરમેષ્ઠિઓ અને એમના શુભની ગરિમા. બે હૃદયમાં સંસારીનું સ્થાન હોય ત્યાં ભવવૃદ્ધિ અને પાછળ રહેલા હોય ભય. ત્યાં પરમેષ્ઠિનું સ્થાન હોય ત્યાં રહે હંમેશાં ભાવવૃદ્ધિ અને તેના પાછળ હોય નિર્ભય દશા.

પ્રવૃત્તિ ને નિવૃત્તિના પંથે

પ્રવૃત્તિમૂલક પ્રવૃત્તિયાતક છે. નિવૃત્તિમૂલક પ્રવૃત્તિ હૃદાયક છે. નિવૃત્તિની પ્રવૃત્તિ સુખાદ છે. પ્રવૃત્તિમૂલક પ્રવૃત્તિમાં આદમ્ રહે છે, નિવૃત્તિમૂલક પ્રવૃત્તિમાંસોહમ્ રહે છે. આદમ્ની વાત ભાવોત્પાદક છે, ને આદમ્ની વાત વિચારોત્પાદક છે. ભાવ માંત્ર પ્રદાયક હોય છે. વિચાર હોઈ પણ બાબત હઈ જઈ શકે છે.

ઘોડો અને લગામ

મન પોતાના સ્વભાવાનુસાર અંચળ થયા કરે છે. એક ક્ષણમાં એ આકાશ અને પાતાળનું માપ કાઢી આવે છે. ઉત્તર, દક્ષિણ અને પૂર્વ પશ્ચિમનો કિનારો દેખવા દોડતું હોય છે. એ લલે નય. પરંતુ એને પાછા વાળતાં પણ આવડતું નેઈએ. ઘોડો લલે ભાગવાની હિંમત કરે પરંતુ સવાર યોગ્ય અને લગામ મજબૂત પકડનાર હોવો નેઈએ. આપણા મનના ઘોડાની લગામ પણ આપણા હાથમાં રહેવી નેઈએ. એ ત્યારે જ શક્ય બને છે જ્યારે પરમશ્રેષ્ઠ પરમેષ્ઠિઓને તત્સ્વરૂપે ઝાળખીને એમના થઈ જવાય. એ થતાં જ સુષુપ્ત શક્તિઓનો સમુદય માનસિક વલણને અવશ્ય બદલી શકે છે.

ત્યારે ભવના ભુક્ટા

બધાય નિરાધાર હોવો સંસારમાં જમણ કરતા રહે છે. એમના માટે આધારભૂત અગિહંત જ છે. એમના પ્રત્યે સસિદ્ધાન્તે ત્યારે જ ભવના ભુક્ટા બિટી શકે. સાચો પૂજ્ય ભાવ પ્રગટે એમના ઉપર ત્યારે જ સ્વદેશ તરફ પગલાં પડે આરાધકનાં.

શ્રામ્ય અને નગરીય શાંતિ

બુદ્ધી હવા, પ્રકૃતિનું સુંદર દૃશ્ય અને આશ્રવનની સ્રવન ઝાડીની વચ્ચે એક પછી વિશ્વમાં આકી રોકી પ્રત્યેક દીલચાલને જોતાં આત્માને પરમ આનંદની અનુભૂતિ થાય છે. ક્યાં ત્યાંની ખૂંસો, ગરણ, ધમાલભર્યું હવન અને ક્યાં દરિયાળીથી આગ્રહાદિત શાંતિમય હવનનો પ્રભાવ ! શ્રામ્ય હવન સ્વંતોષપ્રદ હોય છે, ત્યારે શહેરી અગર નાગરીય હવન અશાંતિપ્રદ હોય છે. જેના અનુભવબુદ્ધ ભાગી જ કરી શકે છે.

ભયને આમંત્રણ

મારકનું મારક આપથ આવી વિષમાન છે. એ હવનનો અંત કરનારું છે ત્યારે અમૃત જેવો અંત કરનાર છે. અંધકાર પ્રત્યેકને બટાવનાર છે પરંતુ પ્રકાશ અંધકારને બટાવનાર છે. કોઈ આત્માને બગાડનાર છે પરંતુ એ કોઈને બગાડનાર પરમેષ્ઠિ બગાડતા વિષમાન છે. કોઈની હૃદય ઉત્થાપનારે પરમેષ્ઠિને પાસે જતા પરંતુ ભયને નોતરવા લેવું છે.

પૂર્ણ ને અડધું

અધ્યયનનું અભિર્ણુ બહુ ખરાબ હોય છે. અન્નનું અભિર્ણુ થયું હોય તો તે દૂર કરી શકાય પરંતુ અધ્યયનનું અભિર્ણુ કોઈ કાળે દૂર કરી ન શકાય. એ જ કારણથી આદમી પથબ્રષ્ટ પણ થઈ જાય છે. સંતોનું લક્ષણ છે પોતાની ભૂલ જોવી જ્યારે દુર્જનનું લક્ષણ છે ખીજની ક્ષતિઓ જોવી. સંતો હંસ-સ્વભાવના હોય છે, ને દુર્જનો કાગડાના સ્વભાવના હોય છે. સંત ભરેલા ઘડાની જેમ ગંભીર હોય છે જ્યારે દુર્જન અડધા ભરેલા ઘડાની જેમ છલકાય છે ને સહન કરી શકતા નથી.

વિકાર અને વિચાર

પરમેષ્ઠિના શરણમાં જવા માટે માનસિક એકાગ્રતા અને વિકારોની નિકાસ જરૂરી છે. માનસિક અગ્રણતા અને વિકારોની આવક બધું જ નકાસું કરી દે છે. વિકાર વધતાં વિચારો વિદૂત થઈ જાય છે. અને પરિણામે વાણી, વ્યવહારમાં પણ વિદૂતિ આવી જાય છે. જેના કારણે કરેલા જપ તપોનુષ્ઠાનનું યથાવત્ પરિણામ પ્રાપ્ત થતું નથી.

સહયોગી ને સાધના

ચોગ્ય સાથીના અભાવમાં જથ્થે અશાંતિ અને કટુદ્વેષનો અનુભવ કરવો પડે છે; પછી તે ગૃહસ્થ હોય કે સાધુ. ગૃહસ્થનો ગૃહસ્થાશ્રમ નરક જની જાય છે ને સાધુની સાધના કલેશમય જની જાય છે. ગૃહસ્થ રોઈને તે ભોગવે છે, સાધુ પૂર્વનો અંગાંધ સમજીને તેને હસીને ચાલી લે છે. છતાં સાધુજીવનમાં ચોગ્ય ઉત્તરસાધક હોવો જ જરૂરી છે. જે પાતાનું અને પાતાના સાધકતાં મન, વચન અને કાયાની ત્રિવેણીનું શુદ્ધપણું રાખી શકે. એવા ઉપશુદ્ધ સાધયોગી વિના સાધુજીવન ગૃહસ્થ કરતાંયે અધિક કષ્ટપ્રદ જની જાય છે.

વિચાર અને વિદ્યા

વિચારો ઉપર વિદ્યા અવલંબે છે. અધિવિચાર વિદ્યાનના યુનિત પંથે પ્રયાણ કરાવે છે. હવિંચારો વિદ્યા અંતે પ્રાપ્તે વિનાશની ભયંકર ગતિમાં લાગી દસડી જાય છે. વિદ્યાનના માર્ગે ભવનં, જાંત સંપદો છે અને વિદ્યાનમાં ભવંતરની ભક્તિ નક્કી હોય છે.

અરિહંત અને સ્વદેશ

અરિહંત ભણી આગળ વધવું સ્વદેશ તરફ જવું છે. સ્વદેશના લોકોને સ્વદેશ જવા માટે જ સ્વદેશ જયેલા પરમાત્મ ભગવંતોએ દરેક રીતે પરદેશમાં થતી યાતનાઓનો ચિતાર આપ્યો છે.

સ્વદેશનું નામ જ એવું છે કે જે દરેકના હૈયે વસી જાય છે. પરંતુ પરદેશની ડાંખના અને સ્વદેશની ઝાંખના જાણે ત્યારે જ શક્ય છે અરિહંતની આરાધના.

ઉપકારી ને અપકારી

એવા જીવનને ધિક્કાર છે જે સમસ્ત ઉપકારો ભૂલી જઈ અપકાર કરવામાં પ્રવૃત્ત જાની જાય. ઉપકારી પોતાના સ્વભાવને છોડતો નથી. અપકારીએ પોતાની સ્થિતિમાં સુધારો કરવો જોઈએ. સંસારમાં જે કંઈ વેદના દેખાય છે તે તેવા જ હીનવૃત્તિવાળા અપકારીઓએ ઉત્પન્ન કરેલી છે. જો થોડું પણ જ્ઞાન હોય તો જે વાતાવરણ છે તેમાં નિશ્ચય મહદંશે સુધારો થઈ શકે છે. અન્યથા તેવા અપકારીઓ રૂએ છે, રોયા છે ને રોશે એમાં સંદેહ નથી.

સ્વભાવ ને વ્યવહાર.

જે દિવસે સમુદ્ર જેવી ગંભીરતા તારામાં આવી
જાય તે દિવસે તું સમજજે કે, તું કંઈક ખામી શક્યો
છે. તારી શીતલતાની આગળ અંદ્ર ખાળુ લગ્નવનન
જની જાય ત્યારે તું તે ક્ષણેને આર્થિક સમજજે. તારું
ધૈર્ય અને સ્વૈર્ય બેઠું મોટા મોટા ખડાડા ખાળુ
ચલાયમાન થાય ત્યારે તે સમયને તું ધન્ય સમજજે.
હજી તો તારામાં કંઈ જ નથી. સમુદ્રના સ્થાને
બરેલા નાના ખાળોચિયા જેવો છે તારો સ્વભાવ,
જે હંમેશાંથોડું સરળું ખાળી વધતાં છલકાઈ
જાય તેવો છે અંદ્રની શીતલતાને બદલે બહીના
અંગારા જેવો તારો વ્યવહાર છે જે થોડો સ્પર્શ
કરતાં જ દાઝી જવાય. ખડાડ જેવો ધૈર્ય અને
સ્વૈર્યના બદલે હરસમયે ગાડીનાં પેડાંની જેમ તારો
ખાળીવ્યવહાર ઘડીમાં રાજ બોલ અને ઘડીમાં
ગાંગા તેલીની જેમ ચાલ્યા કરે છે. બે ગામ રાજ
કરે તો તારું હવન નિરર્થક જની જણે. મારે
સમજ, સમજ.

અર્થી અને પરમાર્થી

અર્થનું કામ ચક્રરમાં લઈ લેવા છે ને પરમાર્થનું કામ ચક્રરથી મુક્તિ અપાવે છે. અર્થની વૃત્તિ સ્વાર્થને પુષ્ટ કરે છે ને પરમાર્થની વૃત્તિ આત્માર્થને પ્રાપ્ત કરાવે છે. અર્થ અનર્થોની પરંપરા પેદા કરે છે. પરમાર્થ સંનિષ્ઠાની ભાવનાને વલગત કરે છે. અર્થી જોવે છે જ્યારે પરમાર્થી પામે છે. અર્થી તાકતો રહે છે ને પરમાર્થી પાન કરી લે છે. અર્થી ગોધાં ખાતો રહે છે જ્યારે પરમાર્થી સ્થિર સ્થાને બેસે છે. અર્થી બધું કંઈ કરે છે, જ્યારે પરમાર્થી કરવાનું હોય તે જ કરે છે.

આપણે પરદેશી

આપણે બધા પરદેશી છીએ. કારણ ભટકીએ છીએ. સ્વદેશીને ભટકવાનું હોય જ નહિ. જે પોતાના દેશમાં પહોંચ્યો નથી તેને પરદેશીઓ પોતાના દેશમાં એ પરદેશીને શા માટે રહેવા દે. પરદેશી પરદેશનું પરવાનું પૂરું થતાં જ પરદેશ જવાની તૈયારી કરે છે. ઉઘાળા ભરે છે. પરંતુ સ્વદેશ જવાની એને ક્યારેય ભાવના વલગતી નથી.

શાંતિનગર

અપૂર્વ શાંતિ નગરમાં પહોંચવા માટે
પ્રબળ સૂચવારો હોયો જરૂરી છે. માર્ગમાં આવતા
દુર્ગમ દુર્ગરાઓ અને ભયાનક અટવીમાં ભૂટી ન
જવાય એટલા માટે એ પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનો
સૂચવારો જ પરમ સાધાયક થઈ શકે છે. જેનો
સૂચવારો એના ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ હોયો જોઈએ.
વિશ્વાસ વિના કંઈ પણ સાર્થકતા સાંપડતી નથી.
વિશ્વાસુના ચરણે સર્વસ્વાર્પણ કરી દીધા પછી જ
સરળતાથી એ શાંતિનગરમાં પહોંચી શકાય છે.

ૐ

સ્વદેશની સ્વતંત્રતા

પાંચ પરમેષ્ઠિઓમાં ગણાય સ્વદેશીઓને
સમાવેશ થઈ જાય છે. જેમાં અનેના પરોંચ્યા,
અનેક પાંડોંચવાના આરો છે અને અનેક માર્ગો
થઈ જાય છે. સ્વદેશ જ્યાં હિંમતનારે આ પરમેષ્ઠિ
ઓને સાથ કર્યા વિના છૂટકો જ નથી. સ્વદેશીઓ
પ્રત્યે તેને પ્રેમ છે તેને પરદેશમાં પણ દેશનાવના
મળે છે. તેનાં પણ દેશ એટલે દેશ. સ્વતંત્રતા
તેટલી સ્વદેશમાં જેથી એટલી પરદેશમાં તે ન જ
રહી શકે.

દુનિયામાં સમજાવનાર ઘણા છે, સમજનાર
 થોડા. સમજાવનાર સમજી જાય તો સમજનાર
 ઘણા. ઘણાને સમજાવવા સહેલું કામ છે પરંતુ
 એકને સમજાવવો મુશ્કેલ છે. એકને સમજાવ્યા
 પછી ઘણા તો થોડી મહેનતે સમજી જાય છે.
 એકને સમજાવવા માટે એકના શરણમાં જવું
 જોઈએ. એના સામે એકા થઈને રહેવું જોઈએ.
 એ એકના ઉપર અપૂર્વ નિષ્ઠા રાખવી જોઈએ.
 એક અરિહંતનું શરણ લેવું જોઈએ અને એકલા
 મનને સમજાવવા માટે થવું જોઈએ એકા.
 કૃત દૃઢ સંકલ્પ. એ એક સમજશે તો ઘણી
 પળોજણ પતી જશે.

પરમેષ્ઠિઓની પ્રીતિ પ્રકાશ તરફ લઈ
 જનાર છે. એમનાથી વિમુખ રહેવું એ અંધકારને
 આમંત્રણ જેવું છે. પરમેષ્ઠિઓની લક્ષિત આત્મ-
 શક્તિને વધારનારી છે. એ શક્તિ અપાર હોય છે.
 એ પ્રગટતાં જ સ્વપરનો ભેદ જલ્દી સમજી શકાય
 છે અને દિવ્યતાનાં દર્શન થાય છે.

પરદેશીની પ્રીત ક્યાં સુધીની? સ્વદેશીની પ્રીત ક્યાં સુધીની? પરદેશીની પ્રીતિ ટુંકા ગાગાની, સ્વદેશીની પ્રીત સદાના માટેની, પરદેશ છે અંસાર, પરદેશી છે બધાય અંસારી અંબંધી જનો. સ્વદેશ છે સિદ્ધિ નગર, સ્વદેશીઓ છે પરમેષ્ઠિ ભગવાનો. પરદેશીઓનો અંબંધ આંગળા ઊઘાડી ત્યાં સુધીનો અને સ્વદેશીઓનો અંબંધ જન્મ જન્મનો. જે પ્રાન્તે સ્વદેશમાં જ સર્વ જનાર નિવડવાનો છે.

ત્યાં સુધી ગુલનો હૃદય માય નદિ અને અગાળના આવશ્યુ ખમી વ્તય નદિ ત્યાં સુધી વ્યક્તિ પોતાની હિચ્છા સા બાવનાનુમાર પાંડે પણ દરવા સુચાર્ય મનો મારી. આંતરમાં સરે સરે વિચારોના દિલોળા હાલતા હૃદય જનાં પણ દેહની પ્રામત્યોના આધારી જ સર્વ વ્તય છે. જે આવશ્યુનું હતાવજ માટે પરમેષ્ઠિઓના મેળા ને. આવશ્યુ જરૂરી છે.

મુશ્કેલી અને તમન્ના

પરદેશથી નિકળી સ્વદેશ તરફ જનારા વ્યક્તિને રસ્તામાં કેટકેટલી મુશ્કેલીઓ વેઠવી પડે છે? છતાં શું એનાથી ગભરાઈ જઈને કોઈ સ્વદેશ જવાનું માંડી વાળે છે? ના! મુશ્કેલી અને હાલાકીઓથી પણ વધુ તમન્ના છે સ્વદેશ પહોંચવાની. તેથી તે બધુંય ગૌણ કરી દે છે. એવી જ રીતે સ્વદેશ તરફ જતાં આ આત્માને જે કંઈ પણ અગવડતાઓ અને મુશ્કેલીઓ નડે એથી શું એણે પોતાનો દેશ વિસારી દેવો? કોણ હાહો માણસ ભૂલી શકે સ્વદેશને!

આરાધના અરિહંતની

પ્રવચન પ્રચારક ઉપદેશક અરિહંત છે. જ્યાં સુધી કર્ણોન્દ્રિય સ્વસ્થ નહિ હોય ત્યાં સુધી તેમની વાણી કાનને સ્પર્શવાની નથી. સ્થિરતાના અભાવે એ અંતરના પાપોને પગાળવાની નથી. એટલે જ કર્ણોન્દ્રિય સ્વસ્થ હોય તો જ સાંભળીને સમગ્રતઃ એમની આજ્ઞા એ સમગ્રતઃ જ્યારે ત્યારે જ સાચી આરાધના થઈ શકે અરિહંત ભગવાનની.

આટલું બેઠજો

જ્ઞાન આપનાર અસિદ્ધંત, દર્શન આપનાર
ચિદ્ર, આચારનું શિક્ષણ આપનાર આચાર્ય, જ્ઞાનની
સમીપ લાવનાર ઉપાધ્યાય, વિવેક પૂર્વક સાધના
કરનાર સાધુ, આ પાંચમાં સર્વ સમાઈ જાય છે.
પાંચ સિવાય બીજા પાસેથી કશુંય મળવાનું નથી
અને એટલે જ પાંચના ઉપર પ્રાંતિ, ભક્તિ વ્યાદે
જાગે ત્યારે જ ધન્ય માનજો છુવનને અને ધન્ય
સમજજો એ દિવસને !

દિલના દિવાન ખાનામાં પરમેશ્વરજીના બીજના
શુંવરરૂપ થતા રહે, એમને જ જાણે જગદગી
રહે અને એમને જ પ્રભાવ પ્રસરી રહે એવી સતત
પ્રાર્થના છે મારી !

એ મળ્યા પાડી બધુંય બ્યર્થ છે

સ્વદેશ તરફ

પરદેશીઓની નિર્મોલી મર્દી સ્વદેશીઓ તરફ
રહિને પ્રસારનારો કમળા પરદેશી નાસવાન
બળભાગરી લીલાઓને બૂલીને સ્વદેશી સ્વદેશ
વિચિત્ર તરફ સાક્ષાત્તિ મળે જાય છે.

મમત્વ મારનાર છે અને સમત્વ તારનાર છે. મમત્વનું વિકૃતરૂપ સંઘાર અને સમત્વનું શુદ્ધ રૂપ મુક્તિ છે. મમત્વ વધતાં આશક્તિ જન્મે અને વધે છે. ત્યારે સમત્વ વધતાં વિરક્તિ વધે છે. આશક્તિમાં બંધન છે ત્યારે વિરક્તિમાં સ્વતંત્રતા છે. આશક્તિથી રાગ વધે છે અને રાગથી રંગ વિકસે છે. વિરક્તિથી વિરાગ અને વિરાગથી તત્ત્વ મુખી દષ્ટિનો વિકાસ થાય છે.

સિદ્ધ ભગવંત અરૂપી છે. લોકાએ ધિરાજેલા છે. દેખવા માટે અકુરિન્દ્રિય છે. એ સ્થિર હોય, એના વિષયો પર વિજય મેળવી શકાયો હોય તો જ અરૂપીનાં દર્શન થઈ શકે ! જો એમાં વિકાર હોય, રાગ, દેવની પરિણતિ હોય તો એ જ અકુ જાંડી ખીણમાં ધકેલી શકે છે. એટલે અકુરિન્દ્રિયના અન્ય વિષયોને છૂટી લેવાય ત્યારે જ પરમ તેજના દિવ્ય પ્રકાશને પામી શકાય છે.

આપણા મુભચિતકે કોઈ નથી. માત્ર
એક પરમેષ્ઠિએ જ આપણા મુભચક્ર-દિનેચક્ર
કે. બાહ્યથી પ્રેમ ભર્યો વ્યવહાર રાખનાર. સમય
આવ્યે અંતરથી કાલિક કામ કરતાં પણ કરતા
નથી. ત્યારે પરમેષ્ઠિભગવાને તે કે સમયે કોઈ
કયાંય ન મળે ત્યારે ત્યાં પણ પ્રત્યેકના આશ્રયદાતા
બને છે. આમને નથી સ્વાર્થ કે નથી કંઈ દેવું
દેવું ! નિઃસ્વાર્થ કૃત્યાણુકામી, વિશ્વ વન્મત્ત એવ
પરમેષ્ઠિએથી દર સદી કે જરેખર પન્મત્ત કે તેમના
પ્રત્યે મમત્વ પ્રસંગે છે. તે પાતાની વલની નાંદ
વંચના કરી રહ્યાં.

૯૬

પરમેષ્ઠિએની પ્રાંતિ પ્રાણ તરફ હા
જવાડી છે. એમનાથી વિરુદ્ધ જેણે એ મળેલાને,
આમંત્રણ દેવું છે. પરમેષ્ઠિએની ભક્તિ રાખિને
વાતનાડી છે. એ રાખિ અપાર છે. તે કે
રાખિ પ્રમત્તાં જ નય ખરેદ છે. જાડી નય
કામત કે જાડે સિલ્લાના રાખિ રાખે.

બધાય મળશે

ક્રોધથી ધમધમી ગયેલો શાંતિ કેવી રીતે આપી શકવાનો હતો ? અશાંત હૃદયને ! માનથી અછકડ રહેનારો નમ્રતાની લહાણી કેવી રીતે કરવાનો હતો ? માયાની મજા માણનારો નિષ્કપટ પ્રવૃત્તિઓનો અહેવાલ કેવી રીતે આપી શકવાનો હતો ? અને લોભમાં નિમગ્ન રહેનારો સંતોષનો પાઠ કેવી રીતે શીખવવાનો હતો ?

બધાયના એક જ ઠેકાણે દર્શન કરવાં હોય તો આવો એ પરમ પૂજ્ય પરમેષ્ઠિઓના શરણમાં ! શાંતિ અને નમ્રતાનો ત્યાં સાક્ષાત્કાર થશે ! માયા અને લોભના સ્થાને સરળતા અને અપૂર્વ સંતોષનાં દર્શન થશે ! કારણ પરમેષ્ઠિના પદને એ જ પામે છે જે આત્મા આ કાયાયિક વૃત્તિથી દૂર ખમી આત્મશાંતિ તરફ આઘળ વધે છે.

શાસનો સાર

મહામંત્રના એક પણ પદનો અપલાપક મહામંત્રનો જ અપલાપક છે. એટલું જ નહિ એ પરમેષ્ઠિના પ્રત્યેની ભક્તિથી વિહીન છે, પરમેષ્ઠિનું પરમેષ્ઠત્વ એમનાથી બહાર ન હોય અને એટલે જ એમનામાં જૈન શાસનનું તત્ત્વ સમાયેલું છે.

મહામંત્રના એક એક અક્ષરમાં સમસ્ત શાસ્ત્રોનો સાર સમાયેલો છે.

પરમેષ્ઠિઓની પ્રતિષ્ઠા.

હૃદયના સિદ્ધાસન ઉપર પરમેષ્ઠિઓને પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવે તો જ એ સિદ્ધાસનની શોભા છે. અન્ય દષ્ટિ જેટલા છે તે બધાય કાંતો અનિષ્ઠમાં પરિણમે છે. અને કાં અંત્યેષ્ઠિમાં પરિણામ ભૂત થાય છે. ત્યારે પરમ શ્રેષ્ઠ એવા પરમેષ્ઠિઓ નો દર્શનાના માટે પરમાત્મ સ્વરૂપમાં જ સ્થિત રહેનારા છે.

‘પારબ્રહ્મણિ’

જેના સ્પર્શ લોકોને થતા જ લોકો માનુ’
જની તત્ત્વ એવું ‘પારબ્રહ્મણિ’ જેને મળે એના
બાબત હઘડી તત્ત્વ !

આવા પારબ્રહ્મણિને કોણ ન આપે ? મેળવ્યા
પછી એનો ઉપયોગ કોણ ન કરે ? ઉપયોગ કરનાર
સે ન મેળવી શકે ?

આવા પારબ્રહ્મણિને આમંત્ર આમંત્ર કરીને
ન પાડવાય ?

તેવી જ રીતે

માનવનું જીવન એ કંઈ પારસમણિથી ઊતરતું નથી એના કરતાં ય વધી જાય એવું છે.

મણિ તો આ એક ભવમાં જ ઈચ્છિત અપાવે, પરંતુ આ ઉત્તમ જન્મ તો જન્મ જન્મને સુધારી દે છે એટલું જ નહિ પણ જો એને સદ્ગુણના સંસર્ગમાં સમર્પી દેવાય તો ખરેખર માનવભવ મહામંગલકારી બનતાં વાર લાગે નહિ.

જન્મ કરતાં મરણ ચમકવું જોઈએ ! જન્મના આનંદ કરતાં મરણનો આનંદ વધુ હોવો જોઈએ. જન્મ પછી મરણ રહેવું જ છે, પરંતુ જો પુરુષાર્થ અને આરાધના કરાવાય તો જરૂર મરણ પછી મરણ રહે જ નહિ !

પારસનો સંયોગ પામ્યા પછી લોહું લોહા રૂપે રહે જ નહિ ! તેમ પારસમણિના જેવો સર્વશ્રેષ્ઠ સંયોગ પામ્યા પછી જો એને સાધી લેવાય તો જીવન લોહા જેવું રહે જ નહિ.

ચેતલે !

ખીલના દુર્ગુણોનો એય તમને ન લાગે એટલા માટે ચેતલે !

ખીલની ખુરાઈનો ભોગ તમારી હબ ન બને તે માટે ચેતલે !

જિંદગીનો બરોડો નથી, થઈ શકે એટલી આરાધના કર્યા માટે ચેતલે !

ગાડી સ્ટેશન છોડે નહિ તે પહેલાં એસણું દોય નો ચેતલે !

‘માફ’ ને ‘હું’ બંને આદર્શોને પછાડનાર છે, એ પછાડે નહિ એના પહેલાં ચેતલે !

ઈન્દ્રિયો શિથિલ થઈ ગયા પછી કંઈ નહિ થાય, એટલે એ સ્વસ્થ દોય ત્યાં સુધી જ કંઈક કરી લેવા માટે ચેતલે !

કોંઈ વસ્તુ સરતા બાંધે મળે છે, લેવી પેંડાય નો ચેતલે !

મોંઘા માનવનો ભવ મળ્યો છે, સફળ પડે, દોય નો ચેતલે !

હવ માત્રને હવવાનો દરકાર છે, આ અપારંગત બલી ન જવાય માટે ચેતલે !

હીરો અને અભિમાન આદર્શોના અપૂર્વ દર્શન છે, હવતા દર્શન નો એક ભવમાં મારે, બંને આ બંને ભવોબવમાં મારનાર છે, એટલા માટે એનાથી રેગ રોળેલે અને ચેતલે !

તારું ઘર

તું ચૈતન્મય, સદા અજર અમર રહેનાર, તારું ઘર ક્યાં અને કેવું ? શું આ ઈંટ ચૂનાના બનાવેલા બંગલા તારા છે ? શું તારે આવા ઘરોમાં જ રહેવાનું છે સદાના માટે ? ના, ના ! જો જે હો ! તારું ઘર માટીનું ન હોય ! તારા ઘરે ગયા પછી તારે પાછા આવવાનું પણ ન હોય ! તારું ઘર ન મળે ત્યાં સુધી બધાં ય ઘર બીજાનાં ! બીજા ક્યાં સુધી સંઘરી રાખવાના ?

મુસાફરો મુસાફરખાનામાં ક્યાં સુધી રહે ? જ્યાં સુધી ગાડી આવવાનો સમય ન થયો હોય ત્યાં સુધી વધારે નહિ ! તારા માટે પણ સમય નક્કી થઈ ગયેલો જ છે, પછી તને એક ઘડી ડોઈ નહિ રહેવા દે !

માટી માટીને દેખી હરખાય ! માટીને દેખીને અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનો ઘણી આત્મા ક્યારે ય હરખાય ! ના.

ઘર ભણી પગલાં માંડ ! જેમ એક વિદ્યાર્થી એક પછી એક શ્રેણિએ સફળ થતો લક્ષ્ય સાધે છે તેમ તું પણ સદ્ગુણોના શરણને સ્વીકાર અને તારા ઘરને પ્રાપ્ત કરવા પુરુષાર્થ કર !

જગતા રે'જે

આત્મા છે તો એક દિવસ જવાનું પામું છે.
આજીવ્યાનું તોડું આવશે; જિંદગીમાં ન રહેવાય માટે
જગતા રે'જે !

દુઃખિમ પ્રેમ દાખવનારા ખરા પ્રસંગે પાછા
ખચી જશે, ખગર નહિ પડે; માટે જગતા રે'જે !

ધાતું ચ ભેજું કરવા છતાં કોઈ પામું કંઈ લઈ
જવા નહિ દે; માટે જગતા રે'જે !

હસતાં કે રડતાં એક દિવસ બધું ચ છેડવાનું
છે; માટે જગતા રે'જે !

કપાય લૂંટારા આવી તમારા આત્મધનને લૂંટી
ન જાય માટે જગતા રે'જે !

સંસારનું મોહક પાતાવરણ તમને તમારા
દોષથી ચલાયમાન ન કરી દે માટે જગતા રે'જે !

અપૂર્વ શાન્તિપ્રદાયક ધર્મની આરાધના કરવા
માટે પ્રમાદ છોડીને સદા જગતા રે'જે !

માનવતાની રક્ષા અને દાનવતાને દેશવંદા
આપવા માટે હંમેશાં જગતા રે'જે !

નસારાની વાસનાઓ તમને જોડી ખીંચી
ખેંચી ન લઈ જાય એટલા માટે જગતા રે'જે !

અર્થ જીવંત્રી મારો મોય, અર્થ જીવંત્રી
મારી બાવના અને અર્થ મેરુ સામે એ મારો
સુદ્રાકેળ છે. આ પવિત્ર વસ્તિ ન લોપાય માટે
જગતા રે'જે !

ક્ષમાપના

પશ્ચાત્તાપના પહાડમાંથી પ્રવાહિત થાય છે ક્ષમાપની પવિત્ર સરિતા ! સરિતામાં સ્નાન કરનાર ક્યારેય પાપથી લેપાતો નથી.

પશ્ચાત્તાપના પાવકમાં કર્મેન્ધનને ભસ્મીભૂત કરતાં ક્ષમાપનામાં આકંઠ રૂબેલાં ચંદનગાળા અને મૃગાવલીજી કેવળજ્ઞાનને પામી ગયાં હતાં !

ક્ષમાપના આપવા માટે હૃદયમાં વિશાળતા અને માનસમાં નમ્રતા જોઈએ. એ વિના ઉપશમ ભાવ આવતો નથી અને સાચી ક્ષમાપના થઈ શકતી નથી.

જૈન શાસ્ત્રમાં ભાવ રોગના વિચારણુ માટે ક્ષમાપના સર્વતોમુખી સરસ અને સફળ રામગાળુ ઔષધિ છે.

જમે એ જ જે શક્તિશાળી હોય. જમાવે એ જ જેને અનુચિત કાર્યથી ઠંઠક પાળુ ભાર લાગ્યો હોય !

ક્ષમાપના એ જીવન ઉદયની ઉપા છે. વિશ્વ-મૈત્રીનાં મંડાણુ છે અને જીવનવિકાસના શિખરની પ્રથમ પગથી છે.

જમે અને જમાવે એ આરાધક, તેનાથી વિપરીત હોય તે વિરાધક !

એથી તારું શું ?

કોઠે તારી વાડવાડ કે જ્યજ્યકાર કહે એથી તારું શું ?

રાત દિવસ લાડી. વાડી અને ગાડીના પાછળ ગાડ્યા. ઘણું ય ભેજું ક્યું એથી તારું શું ?

ઘણા મોટા ગંગલા ગાંધ્યા અને મળમલની શ્રયામાં પોઠ્યાં પણ એથી તારું શું ?

મારા મારામા રાચ્યા રહ્યાં, બધાયને પ્રેમ પણ સંપાદન કર્યો છતાં એથી તારું શું ?

મારા મારા સમારંભોમાં જઈ આવ્યાં. સાંગા ભાષણો ભાળી આવ્યાં પરંતુ એથી તારું શું ?

દુનિયામાં ફુલાવુછ જેવો થઈને કર્યો અને બીજાને કંઈ પણ ન સમજ્યો એથી તારું શું ?

જગતમાં તારી તારી વાગે અને તારા નામને સાંભળતાં રેંકેડે જતો પણ એથી તારું શું ?

ધેબય વિલાસમાં રાચતો રહ્યો. નેતરે અને આકરેના પાર ન રહ્યો એથી તારું શું ?

સરીરને શાળાવારવા જળ દાખવીય તરી, આજ આબુપોણ અને વચ્ચેથી શાળાવાર પણ એથી તારું શું ?

તે સાત મહામને સાજા બની કાચ મને રસ નામને રહે વાગે એથી તારું શું ?

મોટો ગુણ વિનય

જઘાય ગુણોમાં વિનય ગુણ મોટો અને સર્વત્રિષ્ઠ છે એથી જ વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ ખીલે છે અને જીવન દીપી ઉઠે છે. એથી જ શિષ્યતાનું સર્વોપરિ પ્રમાણપત્ર મળે છે.

વિનય હાથપગનો નહિ પરંતુ હૃદયનો હોવો જોઈએ. શરીર કે તેના અંગાવયવ નમી જાય એથી કંઈ નહિ, હૃદય નમી જવું જોઈએ !

હૃદય એક ઘડા જેવું છે, ઘડાને ભરવા માટે જેમ નમાવવો પડે છે તેમ હૃદયના ઘડાને નમાવ્યા સિવાય સદ્ગુણના જળને પામી શકાશે નહિ.

ગુણ વગરનું જીવન નિર્ગુણ એટલે અવગુણોની દુર્ગંધ મારતું જીવન.

ફૂલમાં રહેલી સુગંધ જઘાયને આકર્ષે છે, તેમ હૃદયના ફૂલમાં સદાચરણ અને સદ્વ્યવહારની સુગંધ દરેકને હૃદયમાં આકર્ષિત કરે છે.

નમે એ સહુને ગમે.

વિનય હોય તો નમન થાય, નમન થાય તો જ મનન થઈ શકે અને મનન કરે ત્યારે જ જીવનનું અમૃત મેળવી શકાય. પરિણામમાં જધી ચે પ્રાપ્તિનું મૂળ એક જ વિનય અને એટલે જ વિનય ગુણ મોટો.

તારી ગણુતરી શું ?

હ અંડના ચક્રવર્તી જેની રૂપામાં લાગ્યા દેવના
રહેતા હતા તેને પણ ચમરાજે નથી કોડ્યા ને
અછી તારી ગણુતરી શું ?

એનેક પ્રકારની શક્તિઓ હતી જેના પાસે
એવા સવાળુને પણ કાળના જરણામાં સમાઈ જવું
પડ્યું ને અછી તારી ગણુતરી શું ?

સાનાના ખડાડ ઢિબા કરનારા નંદરાવડોએ
પણ ચમનું નેડું આવી ગયું હતું ને અછી તારી
ગણુતરી શું ?

ધર્મતીર્થની રચાવના કરનાર અનંતભાની
તીર્થંદર ભગવંતોને પણ શળે નથી કોડ્યા ને
અછી તારી ગણુતરી શું ?

મહેલાનામાં મોજ માણનારા પરીના પદ
ભાગમાં હતા ન હતા માર્ગ ગયા ને અછી તારી
ગણુતરી શું ?

શુબન મંત્ર

જેમના એક ધણકારે ધરતી ધ્રુજી ઉઠતી હતી
એ પણ એક દિવસ ઉઠીને આલતા થયા તો ખીં
તારી ગણત્રી શું ?

સિકંદર જેવા વિજેતાને પણ એક દિવસ
મૃત્યુ સામે હારવું પડ્યું હતું તો ખીં તારી
ગણત્રી શું ?

પર્વાધિરાજ

પૃથ્વીપણુ આવ્યાં !

લવ્યોના માટે લાવ અને જ્ઞાનપિપાસુઓના
માટે જ્ઞાનનું દાન કરવા માટે આવ્યાં !

દાનેશ્વરીઓએ યોગ્યક્ષેત્રમાં દાન આપવાનો
સંદેશ લઈને આવ્યાં !

મૈત્રીલાવ પ્રસારવા અને આત્મકલ્યાણ માટે
સુંદર શિક્ષણ આપવા આવ્યાં !

સંપ્રદાહ ઘટાડવા અને મોટામાં મોટા જનવાનું
જળ આપવા આવ્યાં !

આરાધનાનો માર્ગ જતાવવા અને જિનેન્દ્ર-
વાણીને વરસાવવા આવ્યાં !

જડતાને છૂતી લેવા અને વક્રતાને ફર કરવાનો
ઉપદેશ આપવા આવ્યાં !

શુ લાઘ્યાં ?

કાંધના ઓગિને આલવવા શમાનું જગ લાઘ્યાં !
માનના પડાઉને ખાદી નાખવા નમ્રતાનું વજ્ર
લાઘ્યાં !

માયાની જગને કાનરી નાખવા માટે સરજ-
વૃત્તિની કાનર લાઘ્યાં !

લોભના સશસ્ત્રને ઝેર કરવા માટે સુનિયનું
શસ્ત્ર લાઘ્યાં !

કપાયોના વિપને નણ કરવા અવ્ય શાંતિને
અમૃતદ્રુવ લાઘ્યાં !

અને તારે શુ કરવાનું ?

ભવના વહેવાનો અંત લાવવા બધાનું
કરવાની આરાધના !

દિનેન્દ્ર ભગવાનની વાણી સાંભળીને, તું
કરવાનો આગ્માને

‘મઝીબાવનાન’ પ્રવીઃ બનાવવાનું પેલવ
કરવાનું !

અવ્યવસ્થા, અનિયમ, અસંયમ, અસંતોષ, અસંતોષ
આવવાનું તારે !

સાવધ અસાવધતાની પેલવાની તારે, અસં-
તોષતાની !

અપ્રત્યક્ષી રૂપ સંતિને પેલવ, અસંતોષ
અવ્યવસ્થાની !

ક્યારે ય વિચાર્યું છે ખરું ?

કાળ ક્યારે ચડી આવશે ? ખાખર નથી, જવાનું છે એ નક્કી છે, ખાલી શું કરવું એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

નશ્વર દેહના માટે પોતાના સમય ખર્ચ કરવા સાથે આત્માના માટે કેટલો સમય ખર્ચાય છે ? એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

શરીરને સંભવવા માટે બધું ય મેળવવાની ઝંખના નાગી છે પણ હૃદયને શણગારવવા માટે શું ભેઈએ એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

ખૂબ લાડ ખ્યારથી જેમને ઉછેર્યા છે એ જ એક દિવસ લડલડતી આગમાં હોમી દેવાના છે ત્યારે મારે શું કરવું એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

ઘડપણમાં બધું ય કરીશના કહેનારા ઘડપણને દેખશે કે કેમ ? એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

લાવ વગર કંઈ પણ સાર્થક નિવડતું નથી, પોતે લાવપૂર્વક કરે છે કે માત્ર ડોળ જ કરે છે એ અંતરાત્મામાં ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

મનની મોજ અને ઈન્દ્રિયોની રીઝમાં તમારા આત્મદેવને કેટલું વેડવું પડશે એ ક્યારે ય વિચાર્યું છે ?

આટલું દરજે !

અંતકાળ સુધારી શકાય એટલા માટે હંમેશાં
પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનું સ્મરણ અને એમને સમર્પણ
જવાની વૃત્તિ કેળવજે !

કોઈના માટે ફક્ત જેવા ન ગની શકો નો
શ્રમ જેવા નો ન જ થઈત !

કોઈનું સુધારી ન-શકો નો બગાડવા માટે
પાપરથા મન બનઈત !

હુવન તમને જેટલું પ્રિય છે એટલું જીવન-
આને પણ ખ્યાલ છે એટલું ક્યારેય ન ભૂલજો !

તમારી પ્રશંસા દરેકવાર ઉચ્છ્વસા પેદા ને
જીવનની પ્રશંસા કરનાં શીખજે !

કોઈને આપી ન શકો નો દુર્લભ દેવાની વૃત્તિ
ક્યારેય ન રાખજો !

કરી ન શકો નો પ્રસ્તાવજોના સાર્થકતા વગર
ન પાલવજો !

હવેના મંત્રિને વિનય, વિરોધ કે કોઈ પણ
આસપાસના અસહનશી મેળનાવજે !

તમારા તમાર તમારો અને સર્વે જે સમય
તમાર ન માય તેની પૂરી સાચવ ન રહેત !

છવન ચંત્ર

શિષ્ટાચાર, માન મર્યાદા અને સંયમની
દિવાલને ઝાળંગીને તમારા મનનો ઘોરે દોડી
ન જાય માટે નિયમની લગામ હાથમાં રખાજે !

આખા થાનના કંકડા કરનારી કાતર જેવા ન
ખનતાં કંકડાને સાંધનારી સાયના જેવા થજે !

પરમેષ્ઠિ સાનિધ્ય

જ્ઞાનાચારની શુદ્ધિ અને વિશુદ્ધિ ત્યારે
થઈ શકે છે, જ્યારે અરિહંત ભગંતના ઉપદેશેલા
જ્ઞાનનું ચિંતન કરી શકીએ દર્શનાચાર ત્યારે જ
ટકી શકે જ્યારે અપૂર્વ દર્શનીય એવા સિદ્ધભગવંતો
ભણી આપણા ભાવનો વળાંક વાળીએ ! આરિત્રાચારનું
રક્ષણ ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે આચારોના
પ્રતિપાલક, પાલક અને પ્રચારક આચાર્યભગવંતો
પ્રત્યે સન્નિષ્ઠા રાખી શકે ! તપાચારને રક્ષવા માટે
સ્વાધ્યાયતપમાં નિમગ્ન પૂજ્ય ઉપાધ્યાય ભગવંતો
પ્રત્યેની ભક્તિ પ્રણામ થવી જોઈએ અને વીર્યાચારની
પ્રવૃદ્ધિ માટે સાધના માર્ગમાં રત એવા સાધુભગવંતો
પ્રત્યે અનન્યશ્રદ્ધા રહેવી જોઈએ ! પરિણામ જ્ઞાના-
ચારાદિ પંચાચારોની પાલના માટે અરિહંતાદિક
પંચપરમેષ્ઠિઓનું સાનિધ્ય જ સર્વતોમુખી સદાય
ભૂત થઈ શકે છે.

દરેરાસર એટલે શું !

શાંતિનું ધ્યાન.

જાણનારી અશાંતિથી ખીટિન થયેલ આત્માઓને
પરમ શાંતિ મેળવવા માટે એ શાંતિનું ધ્યાન છે.

ધનબંડારની કૃત્તી.

આત્મધનના બંડાર ઉપર અજ્ઞાનતાનું નાશું
લાગેલું છે. જ્ઞાનના પ્રકાશ મેળવવા અને એ નાશાને
ખાતરી નાખવા માટે એ અસીદ્ધિ કૃત્તી જેવું છે.
સ્વચ્છ દર્શન.

સ્વચ્છ દર્શનમાં જેમ પેતાનું પ્રતિબિંબ દેખાય
છે તેવી જ રીતે આત્માનું પ્રતિબિંબ દેખાય. માટે
દોષનાશ સ્વચ્છ દર્શન જેવું છે.

નિવ્ય દેશપીટલ.

દેશપીટલમાં જ્યાંથી જે સંપત્તિનું નિષ્કાસ થાય
તે તેમ જગત સમગ્રના અનાદિપાપથી દુષ્ટિયને નાશ
નિવરણ માટે દોષનાશ નિવ્ય દેશપીટલ છે.
વિદ્યાપ્રાપ્તિ યાત્રા.

જાણક જેવો જાન્યતો સાધક પડે છે. અને
જાણક જાન્યતો જાણક છે. જે જેમ જાણક જાણ
જાણક જાણનારી જાણના સાધકોના જાણક જાણક
જાણક પડે છે.

તને મળવાનું શું ?

તું આ પવિત્ર જીલ્લા દેવગુરૂના ગીત ગાવાને
જદલે જીલ્લાના દોષો ગાતો કરે છે એથી તને
મળવાનું શું ?

આ હાથને દાન આપી સફળ કરવાને જદલે
જીલ્લાના કાવાદાવા ગોઠવવા અને લખવામાં એનો
ઉપયોગ કરી રહ્યો છે એથી તને મળવાનું શું ?

આ કામોને વીતરાગવાણીના બે જોલ સાંભળી
પવિત્ર કરવાને જદલે વ્યર્થની નિંદાલરી વાતો
સાંભળવામાં વાપરે છે એથી તને મળવાનું શું ?

આ આંખોને દેવ કે ગુરૂના દર્શન કરીને
પાવન કરવાના જદલે દુનિયાના નટનટીઓને કે
પ્રદર્શનો દેખવામાં વાપરી રહ્યો છે તેથી તને
મળવાનું શું ?

કોઈ સારા કામમાં વાંધા ઊભા કરી એ કામોને
અટકાવવા પ્રયાસ કરે એથી તને મળવાનું શું ?

સાચી વાતને ખોટી, દલીલથી ઊગવી દે અને
નામના મેળવી લે એથી તને મળવાનું શું ?

કોઈપણ સમયે કોઈ માટે જુઠી સાક્ષી અને
ખોટા પૂરાવાઓ આપ્યા એથી તને મળવાનું શું ?

કુચન મંત્ર

જોડામાં તારા નામનાં ખાતાં ખોલાયા. લાખો
જના મુક્યા. ઉપર તારા જ હુકમ રાખ્યો તેથી
તને મળવાનું શું ?

હવેના ત્રીસા ઉતરાવ્યા, હાંથ બેર હમ્તા
બરેના રાંડ. મને મળ્યેની લાલસા રાખે છતાં
તને મળવાનું શું ?

પાપર હાલિશ અને ગોળો

પાપર હાલિશથી કોલેક્ટરીક કંટ ખરાબર મળેના
મોં, એ ચાલે તારનું ક્રમેકચન ખરાબર રાખવું
ખરે છે. ને તાર કટી હતય અથવા નો કટકી હતય
નો ખટી કેટલો મોટો ગોળો કેમ ન પેા ? કેમ
ન પેા એ. ચી કે હી. ચી. નો કંટ છતાં ખાણ
પાપર ખરેખરો નહિ.

તેમ હવેના પાપર હાલિશથી મેટીય વાપનાને
તાર પાળી ચોલે તરો નો કુચન જરૂર અપેશામાં
આમ તેમ ખરાબા મોંદ ખરેખ. ને વીળવા
માનની માનનામાં નિયમ ખૂબી માનવું નો
પાપર હાલિશ અને મેટીય પાળિય મોંદ નો
કુચનખાનેત મોં નો મોંદ માનવું. અરેખ
તેમ કેવાય નહિ

પોતે ત્રણ ટાઈમ મોજમત ઊડાવતા હોય ત્યારે પોતાનો સ્વધર્મીબન્ધુ શું કરે છે? એને ક્યારે ય પૂછ્યું છે ખરું?

જો મને સન્માન ગમતું હોય તો બીજાનું અપમાન કરીને એને ઠેસ પહોંચાડવાનો મને શું હક્ક છે? એ માટે પોતાના હૃદયને ક્યારે ય પૂછ્યું છે ખરું?

પ્રકાશ અને ધર

ધોર અંધારું બ્યાપ્યું હોય, ચારે બાજુ તમારાઓ ગણુ ગણી રહ્યા હોય. અને અમા પોતાના પૂર્ણરૂપમાં પ્રગટી ગઈ હોય ત્યારે કંઈ પણ ન દેખી, શકાય એવી સ્થિતિમાં ચારે બાજુ ભટકતા આથડતા માનવીને ક્યાંયથી એકાદ પ્રકાશ ફિરણુ દેખાય તો કેટલો આનંદ થાય? કારણ પ્રકાશથી જ બધું ય સમજી શકાય છે દેખી શકાય છે.

ભવોના ભયંકર અંધકારને ઉલ્લેચનારા આત્માને વીતરાગ શાસનની પ્રાપ્તિ દિવ્ય પ્રકાશ સ્વરૂપ છે. એના વડે ચરણ, કરણ અને ધરણનો પૂરું જ્ઞાન થઈ જાય છે. જેથી પ્રત્યેકની પવિત્રતા જાળવાઈ રહે.

સંધરી રાખલે

માયી શાંતિ મિતવ્યયો અને આપું આક્રનારને
જ મળી માટે છે.

મીના મિત્ર થવા માટે મીયી મિત્રતા રાખવી
અંગેથી ઉપાય છે.

આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી ગમવા માટે
નૈવ, ગુરુ અને અર્ચનું આરાધનું સ્વીકારવું એ જ
અવશ્યક છે.

માટે ક્યા મેળવવા માટે પીઠ વાવવાં વેદકે એ,
પીઠ ઉપર કાળુ રાખવાની વૃત્તિ કદના પાતળા
મન અને ઉન્નિદ્રેથી ઉપર કાળુ રાખનાર મદાન છે.
નાચવાની ઉમ્મર થાય તો પાતળાની વચ્ચેના
જાંતે જ મારવી.

ગામું થ વલય તો જલક દેવું, પગને પાવાનું
નવવ અને મીઠા ન વલય મેલી કાળકટ મળવી.

કદને પાવાનું કાવાનું માટે આવી ન દેવાનું
તેના મળવું જલન પણ પાગિર મળવી મળવું
પાવાનું વેદકાનું વલય મેલી નવન કાળકટ મળવી
વેદકે છે.

કદને પીઠે પાવાનું જલકાળે વેદકે છે.
કાળેથી પાતળા મળવું.

તે જ કાળે પાવાનું કાવાનું કાળે છે.
તે જ કાળે પાવાનું કાવાનું કાળે છે.
તે જ કાળે પાવાનું કાવાનું કાળે છે.

રત્નકર્ણિકા

પ્રકૃતિ (સ્વભાવ) પાણીના જેવો હોયો જોઈએ.
જેવી પરિસ્થિતિ હોય તેવું કરવા છતાં પોતાને
બુદ્ધો રાખે.

સત્ગુણ મનુષ્ય ઈશ્વારાથી સમજે છે, અદ્ય
જોડે છે અને હૃદયમાં વિચારીને જોડે છે.

ઘણું હસવું એ અજ્ઞાનતાની નિશાની છે.

જિન આજ્ઞાનું પાલન કરીને કરાય એને જ
કહેવાય આરાધના.

વૈદ્યનું કામ વિધિ જતાવવાનું છે, દવાનું સેવન
તો રોગીએ પોતે જ કરવાનું હોય છે.

હાલ જ હસાવનાર અને રડાવનાર છે.

અર્થનું કામ ચક્રરત્ને વધારે છે; પરમાર્થનું
કામ ચક્રરથી મુક્તિ અપાવે છે.

યોગ્ય કારીગરના હાથમાં આવીને અણુઘડ
પાપાણુ પણ પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત કરે છે.

અનુચિત આવરણુ પાપ અને સમુચિત આવર-
ણુ પુણ્ય કહેવાય છે.

ક્ષમા આપવી અને યાચવી એ વીરત્વનું
લક્ષણુ છે.

અધિક નવરાસ આળને લાગી કરે છે.

માંકણ જેવું મન કથારેક નાહ અને કથારેક
પણ ગનાયનાર છે.

અજિના નિર્માણની અધારમાંકા એના
અંતરમાં રહેલા વિચારો છે.

મદબાવનાનું યંત્ર ગણપદનું આયુ પેદાય ને ને
દામ દિવ્ય પ્રકાશ પામી શકાય છે.

સંગમીઓને સાથ સંગમમાં જોડી જનતા
છે અને ત્યાગીઓને સાથ મુક્તિ નરક છોડાય છે.

બહેનો પાઠમાં કોઈ પણ પ્રાધ્યા અમર ન
વરવીને (અર્પીને) આશ્વા વાય છે.

સંગીતના માનવને મનનામણી આપ છે.

સુપનના મન નેહરો છે કે સુપનનું મન
નેહરો છે? એને વિચાર કરેલ નેહરો.

તમ પાતાના પ્રવચનને નમરો અને મેના પાતાના
નામ અજિના રોમ એમનો જ નમોડી ચાલનાર છે.

(પરિવર્તન)

નીચા ના મેળમાં પાતાના નામ ને ને
પાતાના નામ ને ને પાતાના નામ ને ને
પાતાના નામ ને ને

પાતાના નામ ને ને પાતાના નામ ને ને
પાતાના નામ ને ને પાતાના નામ ને ને

શક્તિનો ઉપયોગ

શક્તિ અશક્ત બનાવી શકે છે અને અશક્ત બનાવવાનું સામર્થ્ય પણ એમાં જ રહેલું છે.

પ્રાણી માત્રમાં શક્તિ તો વધુ યા ઓછા પ્રમાણમાં રહેલી જ છે. અને એ વડે હૃદયમાં રહેલી અભિલાષા અરે આશાઓને પૂરી કરવા માટે તેનો પ્રયત્ન ચાલુ હોય છે.

છતાં શક્તિનો ઉપયોગ કરતાં આવડે તો જ તેનો સદુપયોગ થયો કહેવાય ! અન્યથા દુરુપયોગ પણ થતાં વાર લાગતી નથી. સદુપયોગ કરી જાણે એની જ કિંમત અંકાય છે.

શક્તિનો સદુપયોગ કરનાર લોક માનસના પેટાળમાં સ્થાન પામેલો હોય છે, જેને એનું ધ્યાન જ નથી. એ સદા સીદાતો રહે છે.

શારીરિક શક્તિ એ શક્તિ નથી. ક્યારેક ક્યારેક મદલ ગણાતાને જર્જર કાયાવાળા વગર બળે કળથી નમાવી દેતા હોય છે. એ કળ એ જ આત્મશક્તિ.

જેનામાં એ આત્મશક્તિ હોય એ ધાર્યું કરી શકે છે.

શક્તિનો સદુપયોગ થાય ત્યારે જ આત્મશક્તિને પામી શકાય.

હવન મંત્ર

પદ્મચરમંથી પુષ્પ મુગંધની આશાએ શક્તિનો
વ્યય કર્યા વ્યય નો એનાથી શું અનુકૂળ સિદ્ધિ
મળી શક્યાની હતી ?

આન્મશક્તિને પામ્યા માટે એના કારણભૂત
સંસ્કાર ધર્માનુષ્ઠાન આરાધના તરફ પાણુ તન, મન,
અને વચનને વળાંક આપેલા જરૂરી છે. એ તરફ
લેમ લેમ પગરણ મંડાતાં જશે તેમ તેમ ભારભૂત
કેંદ્ર જશે અને ભારભૂત સમીપ આવતું જશે.

પોનાના પરિવ્યય માટે થેના શક્તિનો વ્યય,
મહાવ્યય દાંડવાય, અને પરની પ્રાપ્તિ માટેના
શક્તિ વ્યય દુર્વ્યય દાંડવાય છે.

મહાવ્યયોગ તેને જ દાંડવાય લે પોના માટે
થેના પાય એટલા જ માટે શક્તિ બધાયને મળી
કે પાત એને સાચવીને થોડ્ય હિપથોગ કરે તેને
જ નાની મહાગત મળી શકે છે.

૬૦

બે શબ્દ

જ્ઞાન અને બોધ; બે શબ્દોના વિરોધભાવથી
હુમ્મ કે પ્રાપ્તિ માર્ગના હવન સંચાર, જ્યાં બે
શબ્દો જ સુખ હાજરી હવના આપી શકાય કે
સત્ અને સિવા સતે કે એક અને અસાન્નતા
બંને જ કે બે જ શબ્દોમાં મનાયેલું.

નકામું.....

વિનય વગરનું હવન નકામું છે.
 વિનોદ વગરનો દિવસ નકામો છે.
 વિવેક વગરનો ભવ નકામો છે.
 જ્ઞાન વગર હવનમાં અંધારું છે.
 ધ્યાન વગર સિદ્ધિમાં પાંગળાપણું છે.
 ત્યાગ વગરનો સંગ્રહ નકામો છે.
 રાગ વગરનો વિરાગ નકામો છે.
 ભાવ વગરની ભક્તિ નકામી છે.
 સમયજ્ઞપણા વિનાની શક્તિ નકામી છે.
 જુદિ વિનાનું જળ નકામું છે.
 વિદ્યા વિનાનો વિચાર નકામો છે.
 સમજણ વિનાનો આચાર નકામો છે.
 ધનન વિનાનું પુદ્ગલ નકામું છે.
 સમભાવ વિનાનું સામાયિક નકામું છે.
 સદુપયોગ વિનાનું ધન નકામું છે.
 ભણ્યા વિનાની કિશોરવય નકામી છે.
 પુરુષાર્થ વિનાની યુવાની નકામી છે.
 સંગઠન વિનાનો સમૂહ નકામો છે.
 શાંતિ વિનાનું સ્થાન નકામું છે.
 સદ્ભાવ વિનાની મૈત્રી નકામી છે.

રાગ મારને - વાગ

અંશરના મંત્રાપ અને અશાંતિથી ભરેલા
યાત્રાચમડામાં આન્માને કોઈ પણ સમયે મુખ પ્રાપ્ત
થઈ જ નથી શક્યું, થઈ નથી શકતું ! પરમજાની
વિદ્ય વચ્ચેથી ચીનરાગ દેવ દારા જે શાંતિના માર્ગ
બનાવવામાં આવ્યા છે. તે માર્ગ ઉપર પ્રયાણ
કર્યા પછી જ પરમ આનંદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.
એ માર્ગ છે પરિશ્રમના ન્યાગ અને મનનાયના રાગ.

વધેલા જતા વિગવાદો અને ઝગડાઓમાં મુગ્ધ
પણ એ પરિશ્રમના માર્ગ જ બાજ બજવનાં પોતે છે.

૯૯

મંત્રના વિગવાદો

માયાનું માર અને સ્વાર્થની મુગ્ધતા એકલી
ભણી રહે પોતે છે કે એને બેઠવા અને બેઠવા
માંટે જળ જ પરિશ્રમ, પ્રાપ્તિ અને પ્રદાન કે કિંદત
મવા જરૂરી માર્ગ પડે છે. ત્યારે, માયાના મારને
પરોક્ષ અને સ્વાર્થની મુગ્ધતાને બેઠવા સ્વાર્થમત
માર્ગ તરફ જે ત્યારે જ એમ વિદ્યાર અને વિદ્યાર
વિદ્યારના મારે કુચન નવીન માર્ગને માર્ગે માર
માર છે. મારમાંમાં મારને મારિય જે મારે માર
માર મારે મારે મારે મારે મારે મારે મારે મારે

જે જેવો, મળે તેથી તેવું

જો કરીશું નમસ્કાર તો મળશે સંસ્કાર; જો નહિ કરીએ નમસ્કાર તો છવાઈ જશે હવન-પંથમાં ગાઢ તમસ્કાર ! નમસ્કાર કરવાથી નમી જાય છે અગિલ સંસાર ! પરમેષ્ઠિ ભગવંતોના ચરણ પવિત્ર છે, એટલું જ નહિ પરમ તારક શક્તિશાળી પણ છે. એમના શરણમાં જે જાય છે તે અભય અને નિર્ભય બની જાય છે. કારણ જેમના પાસે જેવું હોય તેમના પાસે જવાથી તેવું જ પ્રાપ્ત થાય છે.

રાગ, વિરાગ અને ત્યાગ

રાગ, વિરાગ અને ત્યાગ; દુનિયાના પ્રત્યેક પ્રાણીમાં આ ત્રણ પૈકી કોઈ એક જરૂર હોય છે. પરમ શ્રેષ્ઠ પરમાત્માના ચરણોમાં સર્વ સમર્પિત કરવાની વૃત્તિનો આવિર્ભાવ જ્યાં સુધી નથી થતો ત્યાં સુધી તેનો ભેદ સમજી શકાતો નથી. ભવ એટલે સંસારપ્રિય પ્રાણીઓ રાગ તરફ આકૃષ્ટ થતા હોય છે. ભવથી આગળ વધીને ભાવમાં લીન આત્માને વિરાગ પ્રિય હોય છે અને ત્યાગ એ જ કરી શકે છે જેને સ્વભાવ પ્રાપ્ત કરવાની ઝંખના છે.

મન અને આત્મા

મન અને આત્મા બંને વિદ્ય વિદ્ય છે. મનન મનથી થાય છે. બાપ આત્મામાં વદ્યુત થાય છે. બાપ વિદ્ય રહે છે. ત્યારે, ત્યારે મનન કૃષ્ણાંત જેમ જેમ વિદ્યારૂપા યથેતી વદ્ય છે તેમ તેમ પુરુષના વિદ્ય અને પાછળના આધિભાવ થતા વદ્ય છે. વિદ્યારૂ રૂપ જેવા નરંગી પ્રાય છે. બાપ મિદ જેવા અરુપ પ્રાય છે. બાપનાં સ્ફુરણ અને વિદ્યમન આત્માનાં ક્રાય છે. વિદ્યારૂનાં સંકુચન અને વિદ્યનન મનનાં ક્રાય છે. મનની અંધગતા કાણુ કાણુમા ગાલતી રહે છે. બાપનાં ગાંધીયં મદા એક જેવું રહે છે.

માર્ગી મંત્ર

આપણામાં જે માટે સંભળા જ્યોત્સ્નામાં સમગ્રીની જડ નથી, માટે નેત્રિય આપણા ન જસમેન થતા, માટે નથી નેત્રિય કાળના, સંકેતના જે ભંગિયા, નેત્રિય જે રૂપ જ્યોત્સ્ના વિદ્ય મનના આપણામાં, બાપ નામની અંધગતા નામના, મનના જે જ્યોત્સ્ના રૂપ માં નામના મનની નેત્રિય માર્ગે આપણા મારી દેવાની !

જ્ઞાતા અને દૃષ્ટા

અરે આત્મનુ! મનના આ જળ તરંગી સ્વભાવથી ઘણું બધું ખોયું અને હજી પણ તેની તરફદારી કરતી પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યો છે તું! એનું કારણ એ જ છે કે હજી સુધી તને પોતાની સ્થિરતાનું જ્ઞાન નથી. તું જ્ઞાતા (બાણકાર) થઈને અજ્ઞાત (અબાણ) થઈ રહ્યો છે. તું દૃષ્ટા થઈને આંખ મીંચામણું કરી રહ્યો છે! તું સર્વશક્તિ સંપન્ન હોવા છતાં અશક્ત થઈ રહ્યો છે. તું શાશ્વત છે, દેહ નશ્વર છે. તું સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે, દેહ નાશવંત છે. દેહાધ્યાસના કારણે તું પોતાના સ્વરૂપથી ડગી રહ્યો છે. પરંતુ અંતે તો તારે તારી આ દેહાનંદી દશાનો પરિત્યાગ તો કરવો જ પડશે.

એ પાંખો

એક પાંખથી પક્ષી ઊડી શકતું નથી. એ પોતાની બન્ને પાંખોના બળ ઉપર ઉર્ધ્વ આકાશમાં સરળતાથી ઊડી શકે છે. એવી જ રીતે જ્ઞાન અને ક્રિયા બન્ને બંધાં સુધી હવનમાં નથી આવી જતા ત્યાં સુધી આત્મા સ્વયંના શ્રેયસ્પથમાં પ્રશસ્ત રીતે પ્રવલન કરી શકતો નથી.

મેનાની આગ્યતા

મેના એટલે હાર્દ જનાર: મેના ઉપર દરેકના વિશ્વાસ હોય છે. પરંતુ ક્યારે ન્યારે મેના જાગૃત દિલ હોય છે ન્યારે. મુર્દા વિશ્વાસને મેના અન્વેષેને મુરદાસ ગનાત્રી છે છે. જેનાં જ્ઞાન હોય અને હોય પ્રતિજ્ઞા: એટલું જ નહિ. જેનાં સમય આગ્યે દરેકને જગાડયાની શક્તિ હોય એ જ મેના (આગેવાન) ગનાયાની આગ્યતા ધરાવી શકે છે. મેના ગનાયનાં પાંડિત્ય જનતાએ વિચારી કેટું નેતરુંએ અને મેના ગનાતાં પાંડિત્ય હૃદયવાદે ગર્ભ પાણુ જળ વિશ્વાસુ નેતરુંએ. નોજ પ્રેરણી પ્રપાલ મુકેન ગધુ ય થઈ શકે છે

ૐ

વિશ્વાસ મેના

જેનાં ગન દર એને સર્વંચક્ર વળતી જગતી લાગેની રહે છે. જેનાં વચન વિશ્વાસ વિના કે જ એ સમજ માં જગતીની કુટુંબી વાત હોય જાય છે. જેનાં મારીક વ્યવસ્થા એ વિશ્વાસને મારીકે મરી રહે છે. આમે ગન દર, જગતી જગતી રહે મારીક વ્યવસ્થા જેનાં મારીકાના ના જગતી રહે માગતી દેવવચન વિશ્વાસ મરી રહે છે

મહામંત્રનું શરણુ

ગ્રીષ્મમાં તપેલા પ્રાણીને ઘેઘૂર વૃક્ષની છાયા કેટલી પ્રમોદકારક હોય છે? રણ (રિગીસ્તાન)માં જનારા તૃપાથી ખીડિત પ્રાણીને જળથી ભરેલા સરોવરની પ્રાપ્તિ કેટલી શાન્તિપ્રદાયક હોય છે? શ્રમથી કંટાળી ગયેલા પ્રાણીને આરામગૃહ કેટલું આનંદ પ્રદાયક હોય છે. એથી પણ ઘણું જ વધારે અનન્તગણું પ્રમોદકારક, શાન્તિ પ્રદાયક અને આરામપ્રદ હોય છે. મંત્રાધિરાજ શ્રી નમસ્કાર મહામંત્રનું શરણુ ! કારણ ઘેઘૂર વૃક્ષ ગ્રીષ્મના એ તાપમાં પ્રમોદકારી બનનારું છે. જ્યારે મહામંત્ર તો જન્મ જન્મની ઉણ્ણતાના પરમતાપનું ઉપશમન કરનાર છે જેથી એ તો કલ્પતરૂ છે. સરોવર તો થોડી વાર એક વખતની તૃપા શાન્ત કરી દેશે ત્યારે મહામંત્રનું શરણુ અનાદિકાળની તૃપાને શાન્ત કરી દેનારું બનશે ! આરામ ગૃહથી સમય આવ્યે પ્રયાણ કરવું પડશે જ્યારે મંત્રાધિરાજ એવા આરામ ગૃહમાં લઈ જાય છે જ્યાંથી ફરી આવવું જ ન પડે !

સાચું ધન

વ્યવહારમાં કહેવત છે કે ‘વસુ વિના નર પશુ’ એનો અર્થ એ નથી કે ધન વિનાનો માનવી પશુની શ્રેણીમાં ગણાય છે. પરંતુ એ ધન કયું? ચંચળ યા ક્ષણ ભંશુર છે એ નહિ અને નહિ મૃગતૃણાવર્જક; પરંતુ શાશ્વત ધન. અને એ છે સમ્યગ્જ્ઞાન રૂપ ધન. એનાથી રહિત મનુષ્ય અવશ્ય પશુની પંક્તિમાં ગણી શકાય છે. કારણ એના વિના સાર યા અસાર, સત્ય યા અસત્યનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. અને વિવેકહીનતા પણ વધતી જાય છે.

નમસ્કાર

જેમાંથી ચાલ્યો ગયો છે ‘મ’કાર એને જ કરવો જોઈએ નમસ્કાર; ત્યારે ઓગળી જાય ‘મ’કાર ત્યારે જ થઈ શકે સાચો નમસ્કાર; સ્વાર્પણની સંપૂર્ણ ભાવના જાગૃત થાય ત્યારે જ સફળ થઈ શકે નમસ્કાર; નમસ્કારથી દૂર થાય છે તમસ્કાર; ગાઢ અંધકારને દૂર હટાવવા માટે ભાવપૂર્વક કરેલો નમસ્કાર અપૂર્વ શક્તિશાળી તેજ પુંજનું કામ કરે છે. પરમેષ્ઠિઓને કરેલો નમસ્કાર પરમ શ્રેષ્ઠ નમસ્કાર કહેવાય છે.

વચનની કિંમત

તમારી દરિદ્રતાનું પ્રદર્શન મન કરે! નહિ
જાણતા હોય એમને પણ તમારી ખબર પડી
જશે. ધનથી દરિદ્ર હો તો ભયે હો; પરંતુ ખરે
દરિદ્રી નો વચન દરિદ્રી છે. જેના પાસે થોડો
વચન નથી. થોડો શબ્દ ન હોય તો મૌન રહી
જાશે, પરંતુ વચનમાં દેવાળું નિહાળનારી વાત
મન કરે! જીવનમાં ધનથી પણ વધીને વચનની
કિંમત છે. એમાં જે દેવાળું દેખાયું તો નહીં
સમજે નવું કોઈ કાળમાં પ્રગતિ કરી શકે
નહિ અને જીવનભરના પરિશ્રમનું પરિણામ શૂન્ય
જાણે.

સંસ્કૃતના કોણ !

સંસ્કૃતનાની સમૃતિ પ્રેરણાદાયક હોય છે.
સંસ્કૃતના માટે એમનું સમાજ અપર્યાપ્તતા સંજોગ
જેવો. સત્ય જેવો મન, વચન, અને સંસ્કૃતના
સંસ્કૃતના સંસ્કૃતના હોય એમનું સંસ્કૃતના
સંસ્કૃતના! એમનું જ સંસ્કૃતનાનાની એ સંસ્કૃતના
સંસ્કૃતના માટે છે.

શાંતિ અને ઉગ્રતા

વાત કરો થોડી શાંતિથી. ગરમીથી ગભરાવટ ફેલાઈ જશે. શાંતિથી થતી વાતમાં સુંદરતા અને સરળતા રહે છે, ગરમીથી વાત બગડી જાય છે. વાત એકની એક, છતાં કહેવાની રીત જુદી જુદી ! પરિણામ સુખકારી યા દુઃખકારી થઈ શકે છે, એટલા માટે શાંતિના સાથે યોગ્ય રીતે કહેવું બોલવું જોઈએ.

ભાવના અને દુર્ભાવના

સદ્ભાવના આત્માભિમુખ કરનારી છે, દુર્ભાવના સંસાર તરફ લઈ જનારી છે. સદ્ભાવનાશીલ વ્યક્તિ પોતાના આત્મબળ ઉપર આધારે છે. દુર્ભાવનાશીલ વ્યક્તિ બીજાના આશ્રય ઉપર આલનાર હોય છે. સદ્ભાવનામાં જીવમાત્રના કલ્યાણનું અમૃત ભરેલું રહે છે. દુર્ભાવનામાં હોય છે હજાહજા ઝેર ! અમૃતથી અમરતા મળે છે, ઝેરથી જિંદગી અધવચમાં જ સમાપ્ત થઈ જાય છે. ભાવના અંધકારમાં પ્રકાશ આપનારી છે. દુર્ભાવના પ્રકાશમાં પણ અંધકાર કરનારી છે.

પાઠ્ય પાઠ્યમ્

મનુષ્ય ઉપનયનમાં પાઠ્યું થ કદે છે છતાં પરિ-
વારમાં શુન્ય જ હોય છે. કારણ પાઠ્યું થ પાઠ્યમ્
જાય છે પાનાનું કંઈ નથી હોતું, પાઠ્યું થ પાઠ્યમ્
જઈ દે છે. પાને પાનાનું કંઈ શકેના નથી. જે
મળે એ પાનાનું નથી. પાનાનું પાનાને મળે એકે
મળ્યું આનંદ અને હિસાબ પ્રગટે છે. મળ્યું
પ્રાપ્ત કર્યા પાટે મળ્યુંમાં મળ્યું કર્યાનું કંઈ છે
મળ્યું એકાન્તમાં એકીને વિચારે પાટે જ મળ્યું
આ પાનાને મળ્યું શકે છે. કારણ, પાના મળ્યું
છે, પાને છે પાઠ્યું થ એને મળ્યું પાડી ન

૬૦

પાના, પાના, પાના

નમે વચ્ચે વિચારે પાટે પાના વાળી વાળી
પાડી પાનાના પામે મળે પાના પાના પાના
પાના અને પાના પાના પાના પાના પાના
પાના અને પાના પાના પાના પાના પાના
પાના પાના પાના પાના પાના પાના પાના
પાના પાના પાના પાના પાના પાના પાના
પાના પાના પાના પાના પાના પાના પાના
પાના પાના પાના પાના પાના પાના પાના

જ્ઞાની અને અર્ધદગ્ધ

શું કોઈના સ્વભાવને કોઈ બદલી શકે છે ? જ્ઞાનીઓ કહે છે સમજદારના સ્વભાવને બદલી શકાય છે, અથવા સર્વથા અજ્ઞાનીના સ્વભાવને બદલી શકાય છે. પરંતુ અર્ધદગ્ધને કોઈ પણ રીતે બદલી શકાતો નથી. એની સ્થિતિ શ્વાન પુગ્ધ જેવી હોય છે. એટલા માટે અર્ધદગ્ધ બનવું યોગ્ય નથી અને સર્વથા નિરક્ષર ભટ્ટાચાર્ય બનવું પણ ઠીક નથી. એટલા માટે જ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો ! સમયજ્ઞ અને સમજદાર બનો.

વિનયનું કૃણ

વિનય વિના બધું ય નકામું છે. જેટલું કરવામાં આવે એટલું બધું ય ત્યારે જ સાર્થક થઈ શકે છે જ્યારે એના મૂળમાં હોય વિનય ! જેના મૂળમાં વિનય હોય એ કામ સિદ્ધ ! જ્યાં સુધી વિનય નથી ત્યાં સુધી સફળતા દૂર રહે છે. વિખરાયેલા પુષ્પોને લોગા કરવા આદમીને નમવું પડે છે. વિના નમે એના હાથમાં કંઈ આવી શકતું નથી. એવી જ રીતે વિખરાયેલા સદ્ગુણોને પામવા માટે વિનીત થયા વિના કામ થવું મુશ્કેલ છે.

સંસાર અને સંસારી

ક્રોધ અને માન ગન્નેન્દ્રિય વધારનાર છે, માયા અને લોભ રાગ વધારનાર છે. આગો સંસાર આ અરૂપી કારણોનો શિકાર ગનેલો છે. સંસારથી વિરક્ત રહેનારને એ સ્પર્શ કરી શકતા નથી. એમનાથી જે દૂર રહે છે એ સંસારી નથી. સંસારમાં રહીને પણ એમનાથી દૂર રહેનાર સુખી રહી શકે છે.

વચ્ચેનો પરદો

વચ્ચે વસ્ત્ર (પરદો) આવી જાય છે ત્યારે સ્પષ્ટ અને સ્વચ્છ વસ્તુ પણ અસ્પષ્ટ અને મંદી દેખાવા માંડે છે, કારણ પેલી વસ્તુ મંદી નથી પડી પરંતુ દેખનાર દષ્ટિને મધ્યમાં આવનાર પરદો મંદ કરી દે છે. એવી જ રીતે જ્ઞાન ઉપર પરદો છવાયો છે, સમ્યગ્ જ્ઞાન ઉપર પટાવરણ આવી ગયું છે અને એથી જ ન્યોર્તિમય જ્ઞાન પ્રકાશ પણ મંદ થઈ રહ્યો છે. રસ્તો દેખાતો નથી ત્યારે રસ્તો દેખવા જોઈએ પ્રકાશ. એ પ્રકાશને પ્રાપ્ત કરવા દૂર કરો એ અજ્ઞાનતાનો પરદો અને પ્રાપ્ત કરો સમ્યગ્ જ્ઞાન.

१०००

१०००

१०००

१०००

ક્રમજ સમ લો વિકસિત સર્વનું અંતર

